Дім сад город

11

1995

Забрали частину землі

Коли померла моя бабуся, я переїхала туди, де вона мешкала, де і живу тепер. Бабуся хату заповіла мені, я вважаюся її спадкоємцем. У бабусі був город 30 соток, але за мною закріпили лише 15 соток. З них багато землі пішло під забудову. У мене сім'я з 5 осіб: чоловік хворий, двоє дітей і старий батько, якому уже 70 років. Я звернулася до місцевої влади, щоб ще 15 соток оформили на батька, але мені запропонували нарізати для нього землю в степу, дуже далеко. Батько все життя працював у колгоспі, тільки в іншому, має багато нагород. Прошу дати відповідь: чи мають право дати земельну ділянку моєму батькові біля хати?

І ще одне запитання. У нас людям дали плани для забудови. За одним з них на моєму городі забрали велику частину землі і віддали забудовнику. Чи є таке право забирати землю в одного селянина і віддавати її іншому?

Г. Б.
Херсонська обл.

Як уже зазначалося у попередніх консультаціях, при успадкуванні будівлі до спадкоємця переходить і право власності або право користування земельною ділянкою. Розмір цієї ділянки, що передається новому власникові будівлі, залежить від мети її використання. Якщо ця ділянка буде використовуватись як присадибна, то її розмір у сільській місцевості не повинен перевищувати 0,25 га, а в селищі міського типу — 0,15 га (ст. 67 Земельного кодексу України).

Чи може бути надана додаткова земельна ділянка? За рішенням місцевої Ради народних депутатів може бути надана і додаткова земельна ділянка. Розмір і місце її розташування залежать від наявності в розпорядженні Ради вільних земель і мети, для якої вона виділяється. Якщо така ділянка виділяється для городництва, то її розмір не повинен перевищувати 0,15 га. Ділянка може бути надана і поблизу місця проживання, якщо є там вільні землі.

Вилучення земельної ділянки у громадян може здійснюватися за рішенням місцевої Ради для потреб дальшого розвитку та поліпшення благоустрою населеного пункту. Коли земельна ділянка приватизована (перебуває у приватній власності), вона підлягає викупу, а надана в користування може бути вилучена. Разом з тим треба мати на увазі, що вилучення і викуп земельних ділянок у громадян для громадських потреб може провадитися лише після виділення за їхнім бажанням рівноцінної земельної ділянки і відшкодування заподіяних цим збитків (ст. 46 Земельного кодексу України).

Чи належить онукам спадщина?

Моя сім'я і я мешкали в дідовій господі. Доглядали діда і його хвору (паралізовану) дружину. Ще за життя він не раз звертався до нотаріуса, щоб оформити будинок на мене, але працівники цієї установи запевняли, що закон на моєму боці і не треба хвилюватися.

Вмирає дідова дружина, а потім і сам дід. Я хотіла оформити спадщину на себе. У нотаріаті сказали, що я на спадщину права не маю, бо є безпосередні спадкоємці — діти, тобто дідів син, мій батько, і його сестра, моя тітка. А ми, онуки, такого права позбавлені і можемо лише відсуджувати його у батька чи тітки. Чи справді це так?

Н. Л. Філоба,
332262, Запорізька обл.,
Якимівський р-н, с. Радивонівка,
вул. Шевченка, 49

Відповідно до Цивільного кодексу України (ст. 553) спадкоємець за законом чи за заповітом може відмовитись від спадщини протягом шести місяців від дня її відкриття. Для цього він повинен подати відповідну заяву до нотаріальної контори за місцем відкриття спадщини. Можна відмовитись від спадщини на користь кого-небудь з інших спадкоємців, які закликані до успадкування за законом або за заповітом, а також на користь держави або окремих державних, кооперативних чи громадських організацій. Такий порядок відмови від спадщини передбачає закон.

Онуки закликаються до спадщини лише тоді, коли на момент відкриття спадщини немає у живих того із їхніх батьків, який був спадкоємцем. Отже, Ви не є спадкоємцем майна померлого діда.

Спадкоємець є Ваш батько і його сестра, котрі і можуть прийняти спадщину. Вони, прийнявши спадкове майно як спадкоємці першої черги, потім можуть передати його Вам за договором дарування.

Спадкоємці першої черги

У третьому номері «Дому, саду, городу» за 1995 рік прочитав цікаву юридичну консультацію І. Миронця «Хто має право на спадок». І. Миронець відносить дружину і дітей до першої черги спадкоємців, а насправді в разі смерті чоловіка спадкоємницею є дружина. І майно, що належало йому, за законом переходить у спадщину дружині, а вже потім дітям. Хіба не так? Тобто майно переходить у спадщину дітям після смерті батьків.

Прошу пояснити дану ситуацію.

Р. Пилипенко,
244004, м. Суми,
вул. Ремісничa, 10/8

Відповідно до Цивільного кодексу України (ст. 52) спадкоємцями можуть бути особи, які були живими на момент смерті спадкодавця, а також діти померлого, зачаті за його життя і народжені після його смерті. Громадянин може стати спадкоємцем незалежно від віку і стану здоров'я. Якщо спадкоємець недієздатний (не досяг дієздатного віку, хворий тощо), прийняття спадщини і управління нею до настання дієздатності здійснюється його законним представником (батько, мати, опікун).

Спадкоємці поділяються на спадкоємців за законом і спадкоємців за заповітом. Спадкоємцями за законом є діти (в тому числі усиновлені), онуки, правнуки, дружина, батьки (усиновителі), брати, сестри, дід та бабця померлого і непрацездатні особи, які перебували на утриманні померлого не менше одного року до його смерті.

Спадкоємцями за заповітом можуть бути як особи, що входять до кола спадкоємців за законом, так і ті, які не входять до них, а також держава або окремі державні, кооперативні та інші громадські організації (ст. 534 Цивільного кодексу України). Коло спадкоємців визначає спадкодавець у заповіті. Він може позбавити права на спадщину одного, декількох або всіх спадкоємців за законом. Спадкодавець може у заповіті розподілити майно між спадкоємцями за законом або сторонніми особами в будь-яких частках.

Якщо заповіту немає або за ним передається тільки частина майна, настає спадкування за законом, при якому встановлена черговість закликання до спадщини. Спадкоємцями першої черги є: діти, дружина, батьки померлого, а також онуки та правнуки.

За відсутності спадкоємців пер-

шої черги або коли вони не прийняли спадщини, закликаються спадкоємці другої черги: брати, сестри, дід, бабця померлого (ст. 530 Цивільного кодексу України).

Спадкове майно ділиться між спадкоємцями, що закликані до спадкування, на рівні частки (ст. 529 Цивільного кодексу України). Наприклад, після смерті громадянина К. залишилися дружина і троє дітей. Право на одержання спадщини мають дружина і троє дітей у рівних частинах. Кожний з них має право на одержання 1/4 частини спадкового майна. Отже, всі спадкоємці — і дружина, і діти — одержать рівні частини. Вони є спадкоємцями однієї, першої черги спадкування за законом.

Чи відберуть у мене приватизовану ділянку?

Рік тому мені виділили присадибну ділянку під забудову. Я відразу її приватизувала. Чи мають право у мене її відібрати через п'ять років, якщо за цей час не розпочато будівництво?

Д. М. Гайдук,
ІваноФранківська обл., м. Калуш, вул. Пушкіна, 6, 44

Відповідно до Декрету Кабінету Міністрів України «Про приватизацію земельних ділянок» від 26 грудня 1992 р. приватизована земельна ділянка є власністю громадянина. Він має право розпоряджатися нею на свій розсуд як до продажу або передачі іншим способом іншому громадянину. Разом з тим не може бути змінене цільове призначення земельної ділянки. Якщо вона продана для будівництва й обслуговування житлового будинку і господарських будівель (присадибна ділянка), то й повинна використовуватись з цією метою (ст. 40 Земельного кодексу України). Невикористання земельної ділянки за цільовим призначенням: наданої для сільськогосподарського виробництва — протягом одного року, а для несільськогосподарських потреб — протягом двох років є підставою для припинення права користування земельною ділянкою (ст. 27 Земельного кодексу України). Припинення права користування земельною ділянкою у межах населеного пункту проводиться відповідною Радою народних депутатів.

Отже, якщо земельна ділянка, надана для будівництва і обслуговування житлового будинку (присадибна ділянка), не буде використовуватись за цільовим призначенням протягом двох років, місцева Рада народних депутатів може поставити питання про її вилучення.

І. М. Миронець,
юрист

Читачі радять, пропонують, запитують

Майстри-умільці, обмінюймося досвідом

У багатьох листах читачі нашого журналу висловлюють побажання обмінюватися «таємницями» виготовлення різних саморобних пристроїв, потрібних у господарстві. Такі матеріали іноді з'являються в журналі, але нерегулярно. Звичайно, хотілося б у кожному номері знайти щось цікаве і корисне з досвіду домашніх майстрів-умільців. А для цього потрібно, щоб кожен з нас не тримав у схованці свої витвори, а оприлюднив їх через журнал.

Такі саморобні пристрої, які значно полегшують працю, є і в мене. Скажімо, коли зводив будинок, виготовив цілий набір пристроїв: круглопилковий верстат, бетонозмішувач, механічний пристрій для нанесення «шуби» на стінах. А зараз у пригоді стає молотарка, січкарня і корморізка на одній основі і з одним змінним приводом. Хотілося б зробити жорна, але немає каменів. Можливо, у когось ці камені лежать без користі, я згоден приїхати і за помірну плату їх придбати. А з свого боку можу поділитися описом і кресленнями моїх пристроїв.

Певен, що в Україні є багато умільців. Публікація на сторінках «ДСГ» їхнього доробку була б корисною для всіх читачів.

О. І. Ярошик,
Рівненська обл.,
с. М. Мидськ

Моя настільна книга

«ДСГ» передплачую вже шостий рік. Скільки цікавого і корисного дізналася, познайомилася з багатьма городниками і садівниками. Ось уже кілька років листуюся з ними і впевнилася, що є у нас порядні добрі люди. Вони вчасно надсилають відповіді на листи, бандеролі, садивний матеріал.

Хочу через «Дім, сад, город» подякувати З. І. Аввакумовій з м. Северодонецька Луганської обл., Б. А. Хоптянову з с. Глотки Тернопільської області та багатьом іншим за їхню працю.

Я — пенсіонерка і, звичайно, грошей не вистачає, але скільки б не коштував мій «ДСГ», буду його передплачувати. Адже не уявляю, як господарювати у своїй садибі без консультацій та порад журналу. А перший номер за 1995 р. взагалі моя настільна книга на весь рік. Тут і посівний календар, і інші рекомендації. У тому, що їх необхідно дотримуватись, я переконувалась неодноразово. Навіть у минулий посушливий рік з кількох соток одержала понад 10 мішків картоплі, мала добрий врожай патисонів, огірків у теплицях та помідорів. І все завдяки порадам «ДСГ».

Добре, що у журналі є рубрика «Секрети кухні тітки Насті». Але мені хотілося б, щоб був куточок корисних господарських порад, наприклад, як позбутися накипу з чайника, почистити сковороду без хімічних речовин. Відгукніться, читачі!

А ще принагідно хочу звернутися до аматорів. Можливо, хтось поділиться зі мною саджанцями або живцями йошти. Оплату за бандероль і пересилку гарантую.

Ядвіга Феліксовна Островська,
281911, Хмельницька обл.,
м. Кам'янець-Подільський,
вул. Південна, 14

Хочу подякувати

Передплачую «Дім, сад, город» з дня його заснування. Цей журнал потрібний навіть бувалим і досвідченим городникам та садівникам, а надто початківцям. Мені здається, що з часом журнал стає ще цікавішим. Тому цілком погоджуюсь з тими дописувачами, що висловлюють подяку працівникам журналу.

Хочу сказати добрі слова і на адресу тих, хто пропонує сортове насіння. У цьому році зверталася за садивним матеріалом до багатьох аматорів і не було жодного випадку, щоб відповідь затрималась або не вислали насіння. Як же не вклонитися до землі Н. Бурі з Криму, М. Ф. Борулі з Полтави, В. Григорчуку з Львівщини, І. Ф. Окунчаку із Івано-Франківщини, Г. Г. Костенко з Полтавщини. Тому з власного досвіду раджу городникам-початківцям купувати насіння не на базарі, випадково, а у таких чесних людей, які до того ж не «обдиратимуть» вас, як липку.

І тоді забуяють ваші сади, квітники, городи та хоч трохи скраситься наше буденне, сіре життя.

В. Маслова,
Житомирська обл.

Дім сад город 11 1995

Щомісячний
виробничо-практичний журнал

Засновник — трудовий
колектив редакції

Зареєстрований Держкомпреси
України, серія КВ, № 809

Видається з січня 1989 р.

Щедра грядка

Капуста білоголова

На території України капусту білоголову вирощують з давніх-давен. У структурі посівних площ овочевих культур на неї припадає понад 20%. За даними Науково-дослідного інституту харчування, річна потреба в капусті білоголовій на душу населення — 30 кг.

Цінність капусти в тому, що вона добре зберігається і її свіжою можна використовувати протягом усього осінньо-зимового та весняного періодів. Її також квасять і консервують. А в кулінарії без неї не приготуєте славнозвісний український борщ, голубці, супи, салати, її смажать і тушкують.

Капуста білоголова містить у середньому 7,9% сухої речовини, 1,4% білка, 4,3% вуглеводів, 0,28% олії та 1,15% клітковини, багато вітамінів: С — 36 мг, B_1 — 0,10, B_2 — 0,07, PP — 0,5, каротин (провітамін А) — 0,04 мг на 100 г сирої маси. При цьому значна кількість вітаміну С перебуває у вигляді так званого аскорбігену — форми аскорбінової кислоти, яка не руйнується під час подрібнення і переробки. З мінеральних солей найбільше калію, кальцію, фосфору, магнію, натрію, заліза.

Білоголову капусту використовують у народній медицині, особливо для лікування виразкової хвороби шлунка і дванадцятипалої кишки. Основною діючою речовиною в цьому випадку є вітамін U, який поліпшує обмін речовин, стимулює загоювання виразок. Хворим слід щодня випивати 1—2 склянки капустяного соку протягом 1—1,5 місяця. Для кращого засвоювання його організмом на склянку соку додають 1—2 чайні ложки олії і добре розмішують. Доцільно також використовувати сік капусти у суміші з морквяним. У процесі лікування не можна вживати спиртні напої, палити. Вживають капусту або її сік і при безсонні, головних болях, жовтусі, хворобах селезінки, атеросклерозі.

Квашена капуста підвищує апетит, посилює секреторну діяльність шлунка й кишечника, корисна для профілактики цинги й хронічної диспепсії, як сечогінний і легкий послаблюючий засіб. Вона (або розсіл від неї) допомагає при діабеті, хворобах печінки, жовчного міхура, холангіогепатитах, геморої (особливо коли захворювання супроводжується запорами й кровотечею). Свіже листя прикладають до гнійних ран, опіків, виразок, лікують ним екзему, болі в суглобах, подагру.

Вимоги до умов вирощування

Капуста білоголова — дворічна трав'яниста рослина. У перший рік формує велику головку масою від 0,5 до 8 кг і більше, а на другий утворює розлогий кущ з квітконосним стеблом, цвіте і дає насіння. Воно дрібне, кулясте, блискуче. Маса 1000 насінин — 2,2—2,8 г. Схожість зберігає протягом 4—5 років.

Коренева система капусти досить велика й розгалужена. Коли її вирощують безрозсадним способом, утворюється стрижневий корінь, розсадою — мичкуватий. Тому у південних районах слід віддавати перевагу безрозсадній культурі, за якої коренева система глибоко проникає у грунт (до 1,5—2,0 м), що підвищує посухостійкість рослин. Якщо їх високо підгорнути вологою землею, на стеблі можуть утворюватися додаткові корені.

Білоголова капуста — холодостійка культура. Насіння її починає проростати за температури 4—5°С. При 11°С сходи з'являються на 11—12-й, а при 20°С — на 3—4-й день після сівби. Оптимальна температура для росту 15—18°С, а якщо вона вища (понад 25°С), ріст уповільнюється. Добре загартована розсада витримує короткочасні заморозки до мінус 5—7°С, незагартована пошкоджується навіть при мінус 1°С.

Ця культура світлолюбна. Коли освітлення недостатнє (особливо в розсадний період), рослини витягуються, внаслідок чого знижується їхня продуктивність. Довгий світловий день сприяє швидкому проходженню усіх фаз росту й розвитку.

Рослини капусти досить вибагливі до вологи. Найкращі для них вологість грунту 60—80% та відносна вологість повітря 75—90%. Тому капусту доцільно розміщувати у заплавах річок і на торфовищах, а також поливати. Коли вологи не вистачає, утворюються дрібні листки та головки, а на надмірно зволожених ділянках вони набувають фіолетового відтінку, ріст рослин сповільнюється, вони уражуються бактеріозом.

Найпридатніші для капусти грунти з високим вмістом поживних речовин і pH 6,2—7,5. На кожні 100 кг врожаю вона виносить з грунту 0,41 кг азоту, 0,14 кг фосфору і 0,49 кг калію. Коли вносять підвищені дози органічних добрив, не лише поліпшується живлення рослин, а й збільшується вміст у повітрі вуглекислоти, що значно підсилює інтенсивність фотосинтезу і підвищує урожайність. На кислих грунтах уражується килою.

Сорти

За тривалістю вегетаційного періоду (від сходів до технічної стиглості) сорти білоголової капусти поділяються на ранньостиглі (87—130 днів), середньостиглі (120—145), середньопізні (146—160) і пізньостиглі (161—185 днів).

Ранньостиглі

Димерська 7. Селекції Українського об'єднання «Сортнасінне-овоч». Вегетаційний період 104—130 днів. Розетка невелика. Листки цілокраї, округлі, слабогофровані, зелені, восковий наліт незначний. Головки округлі, рідше округло-плескаті. Достигання дещо розтягнуте. Головки відносно стійкі до розтріскування й хвороб. Сорт районований у 1995 р.

Дитмаршер Фрюер. Завезений з Німеччини. Вегетаційний період 87—113 днів. Розетка невелика. Листки гладенькі й слабогофровані, світло-зелені, із слабким восковим нальотом. Головки округлі, рідше круглі із забігом догори або округло-плескаті. Транспортабельність добра. Сорт районований у 1966 р.

Червнева. Селекції Науково-дослідного інституту селекції і насінництва овочевих культур (ВНДІСНОК). Вегетаційний період 96—126 днів. Розетка невелика. Листки цілокраї, сидячі, рідше круглі із забігом догори округлі, світло-зелені восковий наліт слабкий. Головки округлі і округло-плескаті. Досигання дещо розтягнуте. Середньостійкий до розтріскування головок. Районований у 1971 .

Скоростигла. Виведений на основі сорту Дитмаршер. Вегетаційний період 87 днів. Розетка невелика. Листки сидячі, гладенькі або слабогофровані, світло-зелені. Головки округлі й досить вирівняні за строком достигання. Сорт відносно стійкий проти судинного і слизистого бактеріозу, головки мало розтріскуються. Смакові якості добрі. Районований у 1990 р.

Середньостиглі

Слава 1305. Виведений у ВНДІСНОК. Вегетаційний період 124—140 днів. Дуже вибагливий до вологості повітря й грунту. Придатний для вирощування в різних грунтово-кліматичних умовах. Нестійкий до судинного бактеріозу, схильний до ураження гниллю, коли високі вологість та температура повітря. Розетка середня. Листки напівприпідняті, овальні й широкоовальні, світло-зелені. Восковий наліт середній і слабкий. Головки округлі й округло-плескаті, схильні до розтріскування. Лежкість середня й низька. Районований у 1985 р.

Лена F_1. Гібрид, створений у Німеччині. Вегетаційний період 122 дні. Вибагливий до вологості, відносно стійкий до судинного бактеріозу й нестійкий — до слизистого. Розетка середня. Листки напівпідняті, широкоовальної форми, світло-зелені, восковий наліт слабкий. Головки видовжено-округлі, середньощільні, масою 1 кг. Дегустаційна оцінка 4,7 бала. Лежкість середня. Районований у 1995 р.

Середньопізні

В'юга. Виведений Західно-Сибірською овочево-картопляною селекційною дослідною станцією. Вегетаційний період 144—161 день. Порівняно стійкий до ураження судинним і слизистим бактеріозом. Розетка відносно велика. Листки зелені, злегка вкриті восковим нальотом. Головки середні, щільні, круглі, масою 1,8—2,4 кг, стійкі до розтріскування. Сорт придатний для тривалого зберігання й транспортування. Районований у 1988 р.

Оленівська. Створений на Київській дослідній станції Інституту овочівництва і баштанництва (ІОБ). Вегетаційний період 145—155 днів, а при безрозсадній культурі — на 7—10 днів коротший. Посухостійкий. Відносно стійкий до судинного бактеріозу. Розетка середня. Листки цілокраї з коротким черешком, зрідка без черешка, зелені із сіруватим відтінком, восковий наліт середній. Головки округло-плескаті з незначною антоціановою пігментацією, масою 3,4—4,8 кг, щільність середня. Придатний для квашення й зберігання у свіжому вигляді в осінньо-зимовий період. Районований у 1982 р.

Столична. Виведений Київською дослідною станцією ІОБ. Вегетаційний період 145—165 днів, при розсадному вирощуванні на 7—10 днів коротший. Посухостійкий. Має підвищену стійкість до судинного бактеріозу. Розетка середнього розміру, напівприпіднята. Листки без черешка або з невеликим черешком, видовжено-широкозворотньої, яйцеподібної форми, зелені з голубуватим відтінком, восковий наліт середній. Головки округло-плескаті, масою 2,6 — 3,4 кг. Придатний для квашення й зберігання у свіжому вигляді протягом осіннього і першої половини зимового періоду. Районований у 1983 р.

Чумиш (Фінал). Виведений Західно-Сибірською овоче-картопляною дослідною станцією. Вегетаційний період 146 днів. Розетка напівприпіднята. Листки середньочерешкові, темно-зелені з голубуватим відтінком й середнім восковим нальотом. Головки злегка конусоподібні, дуже щільні, стійкі до розтріскування, масою 2,0—2,5 кг. Лежкість і транспортабельність добрі. Районований у 1991 р.

Пізньостиглі

Амагер 611. Виведений у ВНДІСНОК. Вегетаційний період 160—170 днів. Рослини схильні до ураження судинним бактеріозом і фузаріозного в'янення. Розетка середнього розміру, напівприпіднята. Листки цілокраї й слаболіроподібні, сірувато-зелені, восковий наліт інтенсивний. Головки округло-плескаті, з слабким антоціановим забарвленням, масою 3,5—4,2 кг. Придатні для тривалого зберігання й заквашування. Районований у 1950 р.

Білосніжка. Виведений в ІОБ УААН. Вегетаційний період 160—175 днів. Рослини стійкіші до фузаріозного в'янення, ніж сорту Амагер 611. Розетка велика, напівприпіднята, листки цілокраї або слаболіроподібні, сірувато-зелені, восковий наліт інтенсивний. Головки округло-плескаті й округлі, масою 3,5—4,6 кг. Придатні для тривалого зберігання і заквашування. Районований у 1974 р.

Віоланта. Виведений Київською дослідною станцією ІОБ. Вегетаційний період 170 днів. Рослини стійкі до судинного бактеріозу. Розетка велика, напівприпіднята, зелена з голубим відтінком, восковий наліт інтенсивний. Головка округло-плеската, щільна, масою 4,2 кг. Сорт придатний для тривалого зберігання, транспортування й заквашування. Районований у 1995 р.

Лангедейкер децема. Виведений у Нідерландах. Вегетаційний період 160—180 днів. Рослини стійкі до судинного і слизистого бактеріозу. Розетка велика. Листки великі, сизувато-зелені з інтенсивним восковим нальотом. Головка округла й округло-плеската, дуже щільна, вирівняна, масою 3,5—4,0 кг. Сорт придатний для тривалого зберігання, транспортування й заквашування. Районований у 1989 р.

Ліка. Виведений в ІОБ УААН. Вегетаційний період 160 днів. Порівняно стійкий проти розтріскування та ураження судинним і слизистим бактеріозом. Розетка середня або велика, напівприпіднята. Листки суцільні або ліроподібні з короткими або середніми черешками, злегка зморшкуваті, ясно-зелені з восковим нальотом. Головки округло-плескаті, щільні, масою 2,3—

3,6 кг. Сорт придатний для тривалого зберігання, транспортування й квашення. Районований у 1985 р.

Українська осінь. Селекції ІОБ УААН. Вегетаційний період 160—178 днів. Чутливий до високого агрофону й зрошення. Порівняно стійкий до розтріскування та ураження судинним і слизистим бактеріозом. Розетка середня або велика, напівприпіднята. Листки злегка ліроподібні, зелені, з восковим нальотом. Головки округло-плескаті, щільні, масою 2,4—4,0 кг. Сорт придатний для тривалого зберігання, транспортування й переробки. Районований у 1987 р.

Харківська зимова. Селекції ІОБ УААН. Вегетаційний період 160—180 днів. Добре реагує на зрошення й удобрення. Стійкіший до судинного бактеріозу, ніж сорт Амагер 611. Розетка середня або велика, розлога. Листки цілокраї або злегка ліроподібні, сизо-зелені, восковий наліт інтенсивний. Головки округло-плескаті й округлі, звужені при основі, щільні, масою 2,8—4,2 кг. Сорт придатний для тривалого зберігання, транспортування й заквашування. Районований у 1976 р.

Ярославна. Виведений в ІОБ УААН. Вегетаційний період 163 дні. Рослини стійкі до слизистого бактеріозу. Розетка велика, напівприпіднята. Листки суцільні або ліроподібні, сіро-зелені з інтенсивним восковим нальотом. Головка плескато-округла, щільна, масою 3,4 кг. Рекомендується для заквашування. Районований у 1993 р.

Про агротехніку вирощування капусти йтиметься у наступній статті.

О. Ю. Барабаш,
зав. кафедрою овочівництва
Національного аграрного
університету,
доктор с.-г. наук,
проф., академік УААН

Знайомство

Ще раз про китайську агротехніку

Інформація Л. М. Борисюка про високі врожаї картоплі, висадженої і доглянутої за китайською агротехнікою, привернула увагу багатьох читачів (про це йшлося у № 3 та № 11—12 «ДСГ» за 1993 рік). Але експерименти у більшості городників не дали очікуваних результатів, що призвело до непорозумінь і навіть образ. У чому ж справа? Не претендуючи на всебічність, поділюся своїми міркуваннями з цього приводу.

Успіх будь-якої агротехніки базується на її відповідності вимогам тієї чи іншої рослини у певних грунтово-кліматичних умовах. Вважаю, що згадана агротехніка картоплі народилася у гірських місцевостях Китаю, де селяни намагалися якнайкраще використати малі ділянки землі, штучно створені на схилах. Китай — більш південна країна, ніж Україна, однак гірський клімат має певні особливості, важливі для картоплі, а саме:

на кожні 1000 м висоти температура повітря знижується на 6—8°С і вже на 2000—2500 м над рівнем моря становить 20—25°С (проти 35—40°С на рівнинах), тобто є оптимальною для розвитку картоплі;

висока сонячна активність робить процес фотосинтезу інтенсивнішим, а різке зниження температури повітря у нічні години сприяє кращому відпливу продуктів фотосинтезу з листків у молоді бульби;

гірські місцевості несприятливі для численних збудників хвороб картоплі — грибкових, вірусних та бактеріальних;

продукти руйнування гірських порід — легкі малогумусні піщаники і супіщаники. Змішування таких грунтів з гноєм (найімовірніше з сухим кізяком) забезпечувало їхню пухку структуру навіть на значній глибині. За таких умов недостатню кількість опадів місцеві селяни зробили перевагою: адже за штучних поливів можна точно контролювати необхідну вологість грунту, а при садінні у ями — поливати економно. Отже, в сухе, сонячне (а це знати заздалегідь неможливо) літо на Україні садіння бульб у ями на легких, помірно родючих грунтах, заправлених твердостебловим, соломистим компостом, може бути корисним, звичайно, за умови точного дозування поливів. Це перший висновок.

Щоб картопля добре зберігалася

Напевно переважна більшість городників орієнтується у строках збирання продовольчої картоплі (насіння має свої особливості). Для початківців нагадуємо, що її починають викопувати наприкінці повного відмирання бадилля за умови, що шкірочка не знімається, якщо спробувати стерти її великим пальцем руки. На цей час у бульбах накопичується максимальна кількість поживних речовин, значно уповільнюються дихання та виділення тепла й вологи. Якщо шкірочка не огрубіла і легко відстає від бульб, із збиранням слід дещо зачекати. За певних умов, щоб прискорити її огрубіння (пізньостиглі сорти, літні посадки, насінницькі посіви), зелене бадилля видаляють, а грунт у міжряддях розпушують або, ще краще, підривають чи підрізують кореневу систему.

Ще раз хочемо наголосити: ні в якому разі не можна закладати на тривале зберігання картоплю з неогрубілою шкірочкою. Не слід допускати і надто тривалого перебування бульб у грунті після відмирання бадилля. Адже при цьому ділянка заростає бур'янами, а бульби уражуються різними хворобами, особливо коли випадають дощі, що може погіршити їхню лежкість.

Копаючи картоплю, доцільно відбирати для садіння в наступному році бульби масою 40—80 г з кущів, де їх сформувалося більше 10—12, з гарним товарним виглядом. Цей захід відомий у науці як покущовий клоновий (потомство від однієї рослини) добір, він сприяє одержанню здорового садивного матеріалу.

Викопані бульби доцільно тут же на ділянці розіслати тонким шаром для просушування. Встановлено, що з просушених бульб, зібраних з уражених фітофторою ділянок, під час зберігання загнивало 3,2—9%, а з непросушених —27,3—34%. Ті, хто має 5—10 со-

Другий висновок стосується відповідності кліматичних умов наведеним вище, не випадково ж китайський спосіб дав позитивні результати саме на Поліссі. У дощове літо на важких запливаючих суглинках, родючих чорноземах рослинам у ямах не вистачатиме кисню, а щільний грунт не дасть молодим бульбам нормально рости. Те, що грунт у зоні бульб не прогрітий, у даному випадку не має значення, бо оптимальною є температура 15—18°C.

За рахунок чого ж формується високий урожай картоплі? Здається очевидним, що завдяки збільшенню кількості бульб. Однак це не зовсім так. Вагоміший внесок в урожайність дає збільшення розмірів бульб. Порівняйте: із збільшенням їхнього діаметра удвічі маса бульби зростає вже у 8 разів. Якщо при цьому вдається збільшити кількість бульб під кущем, то півторадва відра картоплі з куща — це приблизно 40—50 бульб масою близько 300 г. Кількість бульб під кущем є сортовою ознакою: якщо їх мало, то вони, як правило, великі, і навпаки. Є сорти, кущі яких утворюють 25—30 середніх бульб, і саме вони придатні для такої агротехніки. Напевно, такий багатобульбовий сорт використав Борисюк. Оскільки кількість бульб пропорційна кількості стебел, садивний матеріал має бути середніх або великих розмірів, з великою кількістю розвинутих паростків. Це — третій висновок.

Що дає присипання стебел грунтом? Щоб відповісти на це питання, вчені провели такі досліди. Для підрахунку коренів у зоні підгортання на стебла «надягали» спеціальні кільця. Брали кущі різного віку, різних сортів, створювали різну вологість грунту, змінювали температурні умови, грунти. З'ясувалося, що коренів на засипаних частинах менше 1%, тобто практично ніякої ролі вони не відіграють. Але збільшувалися маса існуючих коренів, бульб і до деякої міри їхня кількість (створювалися нові столони). Це досягається більш вирівняними, близькими до оптимальних, температурою і вологістю у зоні коренів (згадаймо різке коливання температури повітря в гірській місцевості).

Саме присипання не здатне створити велику вегетативну масу кущів, необхідну для високого врожаю. Картоплю необхідно удобрювати, але як? Звичайно, так, щоб забезпечити пропорційний ріст і стебел, і коренів. При використанні у підживленнях розведеного пташиного посліду (1:20) і витрачанні протягом вегетаційного періоду до 1—1,5 відер на кущ створюється дисбаланс за вмістом фосфору і особливо калію. Обидва елементи є у попелі, кількість якого повинна наближатися до кількості внесеного посліду, а якщо змішувати грунт з органікою, то дози попелу треба ще збільшувати. Оскільки великі концентрації калію можуть спричинити опіки коренів, половину попелу необхідно внести у грунт під бульби, а решту рівномірно давати у підживленнях, які слід закінчувати до початку цвітіння. Попіл можна замінити гранульованим суперфосфатом (півсклянки) і калімагнезією (2—3 столові ложки) з розрахунку на 0,5—0,7 кг внесеного посліду. Це ще один з висновків.

За високу врожайність завжди доводиться платити. І не тільки концентрацією великих матеріальних та трудових зусиль. Навіть при використанні більш-менш збалансованих, але високих доз добрив втрачаються якісні показники — крохмалистість, смак бульб, лежкість, насіннєві якості, підвищується вміст нітратів. Якість бульб не визначається їхньою формою і розміром. З цих міркувань особисто для мене таке вирощування картоплі цікаве лише тим, що показує потенційні можливості цієї культури, а користуватися цим способом на Україні неможливо, це не Китай і не Голландія, де хоча й немає гір, проте значно прохолодніше літо, довгий світловий день, достатня кількість опадів і немає «левової частки» картопляних хвороб. Садіння за таких умов на суглинкових грунтах Голландії у гребені — голландська технологія — цілком виправдане.

То, може, краще не вдаватися у крайнощі і з агротехнікою, і з сортами, а виходити з вимог і можливостей рослин? Чи добре ми їх розуміємо? Чи не криється за цим бажання повірити у якусь дивовижну, універсальну агротехніку або сорт, здатний вирішити всі проблеми без великого клопоту? Звичайно, можна видозмінити китайський метод і висаджувати бульби у неглибокі ями з високим підгортанням і відстанню між кущами 1 м і більше. Врожайність з куща, безумовно, підвищиться. А з одиниці площі? І чи завжди є можливість поливати й підживлювати? Якщо не забувати про такі «дрібниці» і ціну за рекорди, то ми будемо до них ставитися розсудливо й шукати свою, власну агротехніку.

О. З. Янчевський,
м. Київ

ток картоплі, роблять це так. У певній точці ділянки викопують декілька кущів, грунт розрівнюють і злегка ущільнюють. На нього кладуть не більш як у три шари викопану картоплю. Далі такий майданчик розширюють за рахунок викопаних поряд кущів. Наприкінці робочого дня бульби збирають у тару і перевозять до місць постійного чи тимчасового зберігання.

Надалі продовольчу картоплю необхідно зберігати за таких умов:

тільки в темряві;

відносна вологість повітря у місцях зберігання бульб повинна становити 90—95%;

температуру з 18—20°C у серпні треба поступово знизити до 3—6°C на кінець жовтня і на цьому рівні підтримувати увесь сезон зберігання, незалежно від сорту;

не можна тривалий час тримати картоплю у глибоких ямах, траншеях, мішках, щільних ящиках, щоб уникнути накопичення надлишку вуглекислоти та інших газів, які можуть призвести до виникнення гіпоксії.

Для господарств, які вирощують картоплю на площі 30—40 соток і більше, можна порадити такі два варіанти підготовки бульб до зберігання.

Перший використовують, коли вистачає робочої сили та немає сховищ з активною вентиляцією. Зібрану вручну чи механізовано картоплю звозять до місць постійного зберігання і зсипають у купи діаметром і висотою не більше 1 м або в кагати шириною не більше 2 м, довжиною до 12 м і висотою до 1 м з душниками чи без них. Перед цим на майданчику треба обов'язково зчистити рослинний покрив, в разі потреби викопати котлovани глибиною не більше 20 см. Купи й кагати з картоплею вкривають товстим (не менше 70 см) шаром свіжої соломи озимих культур. Регулярно (краще щоранку) спостерігають за станом укриття (якщо утворюються гнізда загнивання, солома в цих місцях мокріє) та картоплі. Особливо треба уникати намокання картоплі від дощів.

Наші спостереження показують, що при 10 мм опадів солома промокає на 50 см, а при 20 мм частина води змиває грунт углиб насипу бульб. Обсохнути самостійно картопля не може і вже через два тижні починає масово гнити від ураження гіпоксією. Щоб запобігти цьому, треба обов'язково (і тільки на час дощу) вкривати картоплю водоізолюючим матеріалом, наприклад синтетичною плівкою.

Вкривають картоплю грунтом пізно восени, коли бульби на дотик холодні, а температура повітря стійко знизиться до 0°C, але не пізніше Покрови. Перед цим перевіряють стан бульб та укриття. Якщо картопля й солома зволожені, останню треба замінити на суху. Ні в якому разі не можна використовувати для укриття січку, полову, сіно, а тільки свіжу й суху солому озимого жита чи пшениці. Під час передзимового огляду вирішують і питання про доцільність перебирання бульб.

Для споживання картоплю з таких сховищ вибирають під час відлиг. Порушені місця в укритті ретельно закладають соломою, а зверху присипають торфокришкою, половою, стружкою тощо.

Другий варіант підготовки бульб до зберігання застосовують за наявності сховищ з активною вентиляцією (постійних чи кагатів). Викопану картоплю відокремлюють на найпростіших сортувалках від різних домішок, дрібних, хворих, пошкоджених бульб і відразу ж завантажують на постійне місце зберігання, підтримуючи надалі там відповідний режим.

Слід зазначити, що цей спосіб розрахований на великі обсяги виробництва, він найменш трудомісткий і забезпечує високу лежкість продукції.

Б. П. Федорець,
зав. лабораторією зберігання картоплі
Інституту картоплярства, кандидат сільськогосподарських наук

Ходімте в сад

Підщепа — основа плодового дерева

Я садівник-аматор. Маю в саду високорослі дерева. Коли виникло бажання створити низькорослий сад і почав вивчати це питання, то зіткнувся з багатьма незрозумілими словами та поняттями. Зокрема, що таке «парадизка», «дусен»,— що означає М8, М9 тощо? Роз'ясніть, будь ласка.

П. П. Калько,
Черкаська обл.

Плодове дерево складається з двох організмів — підщепи (кореневої системи), яка належить до одного виду рослин, і прищепи (надземної частини), що належить до другого виду — щепленого культурного сорту.

Підщепа, тобто фундамент плодового дерева, має бути здоровою, з добре розвиненою кореневою системою, що міцно зростається з щепленим культурним сортом, відзначатися високою зимо- та посухостійкістю і забезпечувати високі врожаї.

Підщепи розмножують насінням і вегетативно — живцями, відсадками, кореневими паростками.

Насіннєві підщепи

Основною підщепою для всіх сортів яблуні є дика лісова яблуня. В Україні вона поширена в лісах Лісостепу й Полісся, особливо в Полтавській, Сумській, Житомирській та Харківській областях. Сорти яблуні, щеплені на дичці, характеризуються сильнорослістю, довговічністю і високою врожайністю. Насіння збирають з дерев раннього та середнього строків достигання.

Як підщепу використовують сіянці культурних сортів: Антонівки звичайної, Боровинки, Папіровки, Грушівки московської, Аніса бархатного, Тірольки.

Насіння культурних сортів яблуні має високу схожість, сіянці з нього вирівняні за силою росту з кращим, ніж у сіянців яблуні лісової, галуженням коренів. Заокульовані вічка на цих сіянцях мають високе приживлювання. Сила росту і вихід саджанців яблуні на сіянцях культурних сортів вищі, ніж на сіянцях яблуні лісової. Такі саджанці в саду добре приживаються, мають високий процент збереження та однорідність, що забезпечує високу продуктивність насаджень.

Для груші доброю підщепою є дика лісова груша, поширена в тих же областях, що й дика лісова яблуня. Вона сильноросла, зимо- та посухостійка. Насіння заготовляють з маточно-насіннєвих дерев раннього та середнього строків достигання плодів, стійких до парші. Сіянці культурних сортів для підщепи вирощують із стійких сортів — Олександрівки, Лимонки та ін.

Черешню і вишню щеплять на антипці (магалебській вишні), дикій черешні та на вишні звичайній. Сіянці антипки мають добре розвинену кореневу систему, яка глибоко проникає в грунт і, як наслідок, високу посухостійкість.

Дика черешня — сильноросле дерево. Щеплені на ній сорти мають високу урожайність і довговічність.

З вишні звичайної кращими підщепами є сіянці сортів Гріот український та Анадольська.

Для сливи основною підщепою є дика алича. Слива на аличі сильноросла, довговічна, урожайна. Сіянці місцевих сортів сливи та тернослив використовуються як доповнюючі підщепи.

Основною підщепою для культурних сортів абрикоси є сіянці місцевих форм (жерделів), з якими добре сумісні прищепи.

В ЦБС НАН України виведені нові підщепи: Гібрид 80 М, Гібрид 114.

Гібрид 80 М. Одержаний від схрещування сорту Кащенко 80 з диким абрикосом маньчжурським. Дерево сильноросле, не страждає камедетечею. Плоди дрібні, масою 15—20 г, придатні для технічної переробки, насіння — для вирощування сіянців. Підщепа характеризується майже щорічним плодоношенням, високою урожайністю та зимостійкістю.

Гібрид 114 (80 М×Краснощокий). Виведений як підщепа для культурних сортів абрикоса. Дерево сильноросле без камедетечі. Плоди середні, масою 25—35 г, м'якуш жовтого забарвлення, добре відстає від кісточки. Плоди споживають у свіжому і консервованому вигляді, а також придатні для сушіння. Насіння використовується для вирощування сіянців. Сорт високоврожайний, зимостійкий.

Для персика кращою підщепою є сіянці пізніх стійких сортів.

В ЦБС НАН України виведені також нові сортові підщепи: Подвойний-1 і Поліський.

Подвойний-1 (Спутнік). Одержаний шляхом схрещування двох дикоростучих китайських персиків: Мао-тха-ор з персиком Давида. Плоди дрібні, масою 18—20 г, не їстівні, призначені для вирощування сіянців. Урожайність висока — до 5 тис. плодів, тобто 5 тис. кісточок з одного дерева, схожість насіння — 70—80%. Сіянці сильнорослі, готові до окулювання в рік висіву насіння. Сорт відзначається високою зимо- і посухостійкістю. Щеплені однорічки розвинені, добре приживлюються при садінні, нормально ростуть і плодоносять.

Поліський (Августовський × Кащенко 163×Мао-тха-ор). Плоди середні, масою 50—60 г, придатні для споживання в свіжому та консервованому вигляді. Насіння використовується для вирощування підщеп.

Насіння зерняткових та кісточкових порід заготовляють з добре достиглих плодів при їх технічній переробці холодним способом.

В одному кілограмі міститься така кількість насінин: лісової яблуні і груші — 30—40 тис. шт., китайки — 50—60, вишні — 3—7, черешні — 5—8, сливи — 1—1,5, персика — 0,25—0,3, абрикоса — 0,8, аличі — 2,5—3 тис. шт. Щоб насіння, висіяне весною, проросло і дало дружні сходи, його треба з осені стратифікувати у вологому піску в підвалах протягом 90—100 (зерняткові) і 100—150 днів (кісточкові) при температурі 2—5°С.

Насіння висівають рано навесні.

Вегетативні підщепи

Для яблуні як вегетативні підщепи використовують низькорослі види. Близькою до лісової є підвид яблуня низька (Malus pumila Mill.) — невелике дерево або кущ. Як південна форма вона менш зимостійка і більш вибаглива до тепла, ніж лісова яблуня. Утворює кореневі паростки. Розповсюджена на Кавказі, в Криму і Середній Азії. Низькоросла яблуня має різновидності — дусен, парадизку і яблуню Незведського.

Дусен — дерево висотою до 5—6 м, кущової форми. Розмножується відсадками, живцями і кореневими паростками. Рано вступає в плодоношення. Дусен

широко використовується як підщепа для одержання напівкарликових дерев яблуні.

Парадизка, або райка рання — кущ або невелике дерево висотою до 2 м, вид більш скоростиглий, менш довговічний і більш схильний давати кореневі паростки, ніж дусен.

Коренева система, особливо мичкувата частина, розміщується поверхнево. Легко розмножується відсадками, кореневими паростками і живцями. Парадизка поширена як підщепа для одержання карликових, формових і кадочних культур.

Вирощування низькорослих плодових дерев практикували з глибокої давнини. Вважалось, що карликові і напівкарликові підщепи походять з Ближньої Азії, куди входять Закавказзя і Середня Азія.

З районів Ближньої Азії карликові яблуні завезені в древню Грецію і Римську імперію, звідки слаборослі сорти проникли у Францію і Англію та інші країни Європи. Спершу карликові яблуні вирощували для одержання плодів, а в подальшому як підщепи.

Вперше карликові яблуні як підщепи під назвою парадизки згадуються французьким садоводом Дальшаном у 1507 р., а дусен — у 1519. Особливо широко розповсюдилися карликові і напівкарликові підщепи у Франції, Німеччині, Англії, Італії, Голландії та інших країнах Європи.

В середині XIX століття карликові підщепи проникли в Росію. В Україні Л. П. Симиренко широко вирощував саджанці яблунь, щеплених на карликових підщепах.

У 1912 р. співробітник Іст-Моллінгської дослідної станції в Англії Хеттон зібрав велику колекцію карликових підщеп з різних країн і класифікував їх на 16 типів. В результаті вивчення виявлено, що до карликової групи підщеп належать типи VIII і IX, до напівкарликових — типи II, III, IV, VII; до сильнорослих — типи I, VI, X, XI, XIV і XV. Підщепи типів XII, XIII і XVI дуже сильнорослі. Нині типи підщеп дістали назву М8, М9 і т. д. (від Моллінг — назви станції).

В подальшому Іст-Моллінгська станція разом з Інститутом садівництва в Мертоні (Англія) провели велику роботу по селекції підщеп, вивели 15 нових форм підщеп (від № 101 до № 115), які дістали назву ММ Моллінг-Мертон. Найкращі з них — ММ 104, ММ 106, ММ 109, ММ 111, з них найбільш слаборосла ММ 106.

В літературі з садівництва головним чином можна зустріти такі підщепи яблуні: парадизки (карликові) — М8, М9, М 27, червонолиста Будаговського; дусени (напівкарликові) — М2, М3, М4, М5, М7, М26, ММ 106.

Парадизка М9 — широко розповсюджена карликова підщепа. Характеризується високою посухостійкістю, але недостатньо зимостійка. Щеплені на М9 дерева низькорослі (3—4 м висоти), вступають у плодоношення на 3—4-й рік після садіння. Урожайність висока.

Дусен М3 — середньої або вищесередньої сили росту, середньої зимо- та посухостійкості. Сади на дусені М3 характеризуються добрим приживлюванням і збереженням дерев, однорідні і високоврожайні. Дерева на цих підщепах рано вступають в плодоношення — на 3—4-й рік після садіння. На дусені добре розвиваються яблуні сортів Слава переможцям, Ренет Симиренка, Ренет ландзбергський, Пепінка литовська.

Гібрид 26—4 (Червонолиста парадизка×Алейна) селекції ЦБС НАН України. Середньорослий, зимостійкий, перспективний для розмноження.

Карликові підщепи для груші

Айва — основна карликова підщепа для груші, існують окремі її форми.

Айва А (анжерська) має дуже розгалужену кореневу систему, яка розміщується глибше, ніж у парадизки, часто підмерзає. Вирощують її у південних районах України з вологими родючими грунтами. Айва краще від інших підщеп переносить засолені грунти, тому вона вважається цінною підщепою для груші в південних районах України.

Слід зазначити, що не всі сорти груші добре зростаються з айвою. Краще — Лимонка, Кюре, Іллінка, Бере Аманлі, тому їх застосовують для початкового щеплення, а на них щеплять вже ті сорти груші, які погано зростаються з айвою.

Айва А добре зростається з сортами груші Бере Арданпон, Бере Гарді, Бере Діль, Бере Лігеля, Жозефіна Мехельнська, Парижанка. Щеплені сорти вступають в пору плодоношення на 3—4-й рік після садіння.

Розмноження карликових підщеп

Карликові підщепи — дусен, парадизку і айву — найкраще розмножувати вертикальними і горизонтальними відсадками. Укорінені гілки та пагони відокремлюють від маточної рослини і використовують для садіння в плодовий розсадник. У розсадниках закладають спеціальні маточники карликових підщеп з площею живлення 200×60 см для одержання відсадків протягом кількох років. Весною на третій рік після закладання маточників і в подальшому зрізують кущі на висоті 5—8 см. Коли молоді паростки, що виростають з обрізаних кущів, матимуть близько 20 см, їх обгортають вологою землею 2—3 рази за літо для укорінення. Восени відсадки відокремлюють, зберігають у прикопі, а весною висаджують у розсадник для окулірування культурних сортів.

Купуючи садивний матеріал, садівникам-любителям варто звертати увагу, на яких підщепах вирощені саджанці. Якщо на насінневій підщепі, то дерева будуть сильнорослі, довговічні — понад 50 — 60 років (яблуні, груші), з глибокою кореневою системою і в плодоношення вступлять пізно — на 6—8-й рік після садіння. Саджанці на насінневій підщепі придатні для садіння на сухих, менш родючих грунтах.

Саджанці на карликових підщепах розвивають поверхневу кореневу систему, потребують високоокультурених родючих грунтів, рано вступають у плодоношення — на 2—3-й рік після садіння. Довговічність їх невелика — 20—25 років. Урожайність — висока, плоди мають яскраве забарвлення, високоякісні. Зимостійкість кореневої системи низька, тому грунт навколо дерев на карликових підщепах на зиму потрібно мульчувати перегноєм або торфом товщиною 10—12 см. Весною при перекопуванні його використовують на добриво.

На присадибних ділянках доцільно садити саджанці як на сильнорослих, так і на карликових підщепах. Крім того, карликові дерева можна вирощувати як ущільнювачі. Сильнорослі висаджують з площею живлення 8×6 м, карликові — в рядах і міжряддях. Карликові дерева вже через 2—3 роки дадуть урожай, тоді як основні ще не будуть плодоносити. Згодом, коли дерева-ущільнювачі почнуть заважати основним насадженням, їх необхідно видалити.

І. М. Шайтан,
канд. біол. наук,
І. К. Кудренко,
канд. біол. наук

Ростуть «теплолюби» і в Чернігові

Багато садівників-аматорів північних областей по-доброму заздрять своїм колегам з півдня: «Добре їм, мають змогу вирощувати різні теплолюбні культури».

А чого б самим не спробувати? Декого зупиняє те, що в північних районах південні культури не районовані. Але я б порадив їм не дотримуватися сліпо вказівок щодо районування. Звичайно, вирощування районованої культури чи сорту гарантує їхній нормальний ріст і плодоношення у вашому регіоні. Але це зовсім не означає, що не районований сорт чи культура не вдадуться зовсім.

Цілком можливо, що той чи інший сорт у вашому регіоні ніхто й не пробував районувати. Наприклад, на півночі України, в Чернігові, не районовані черешні (не кажу вже про персики). А в моєму саду ростуть і плодоносять близько 40 сортів черешень (київські, білоруські, мліївські, росошанські, донецькі, мелітопольські, європейські та американські); понад 15 сортів абрикоси; кілька кримських і середньоазіатських сортів аличі та кілька київських сортів персика. Моя родина із задоволенням споживає ці чудові смачні плоди і нас не хвилює, що вони тут не районовані.

Усі перелічені культури, крім персика, відмінно ростуть і плодоносять без будь-якого укривання на зиму. Досить непогано переносить морози черешня. Суворої зими 1987 р. навіть мелітопольські сорти не тільки не загинули, але й квітували весною і дали урожай. Водночас у абрикос і волоського горіха відмерзло багато гілок довжиною десь 1—1,5 м, не рахуючи вже дрібніших. Тут до речі, слід враховувати, що мій сад розташований у місті, де температура повітря завжди дещо вища, ніж на садових ділянках за містом, і вітер теж слабший.

На користь черешні свідчить і такий приклад: восени 1993 р. від ранніх морозів постраждали абрикоси, а весною 1994 р. вони навіть не цвіли. Загинули також квіткові бруньки на груші білоруських, росошанських, київських, краснокутських сортів, а також на лимонці. Квітував тільки московський сорт Чижовська. На моє здивування, наче нічого й не трапилось, зацвіли черешні. Квітували всі наявні в мене сорти, навіть мелітопольські: Скороспілка, Рубінова рання, Присадибна, Валерій Чкалов, Мелітопольська чорна, Сюрприз, Великоплідна, Космічна.

Не вкривати персик в нашій зоні — значить ризикувати.

Найніжнішою щодо морозостійкості культурою, про які йде мова, є персик. Перша моя спроба виростити персик була невдалою. Канадський сорт Грінсборо, щеплений на сливі, дав могутній розгалужений пагін довжиною понад 1 м, а взимку, коли морози сягали мінус 25°С, загинув. Згодом я щепив київські сорти Богун, Київський ранній та Дніпровські зорі на повстисту вишню, посадивши їх під кутом до горизонту, щоб зручніше було пригинати гілки до землі та укривати на зиму. Укривав так: дугами з дроту гілки притискував до землі, накривав поліетиленовою плівкою, краї якої по периметру пришпилював до грунту, а зверху прикривав шаром утеплювача (старе ганчір'я, солома, шматок поролону). Зверху ще накривав поліетиленовою плівкою, краї якої теж пришпилював до землі і присипав грунтом. У морозні зими таке накриття добре себе виправдовувало. Але останнім часом пішли зими м'які, з тривалими відлигами, весни ранні, і персики почали спарюватись під таким укриттям. Мабуть, варто було б випробувати менш герметичне, щоб рослини провітрювались?

Зараз вирощую персики без укриття. Щепив на повстисту вишню, сливу, аличу, абрикосу. Найліпші саджанці отримую на аличі. Все добре... Поки не було суворої зими.

А взагалі треба сказати, що вирощування гарних сортів персика в нашій зоні без укриття — заняття досить ризиковане. За м'яких зим він може рости кілька років, а за суворих гине.

Щоправда, маю деревця невідомого сорту, які без укриття перенесли сувору зиму 1987 року. Але вони дають дрібнуваті плоди посереднього смаку. Тільки й того, що зветься персиком. Минулої осені посіяв кісточки цього персика. Хочу випробувати його як підщепу для більш цінних сортів.

Дуже важливо підібрати підщепу

Культурні сорти черешні я щеплю на сіянцях черешні та місцевих сортів вишні: Шпанка, Гріот український. Ці підщепи мають свої переваги й недоліки.

З дикою черешнею прищепа зрощується відмінно і через кілька років місце щеплення практично непомітне, особливо після щеплення способом поліпшеного копулювання. Коренева система у дикої черешні могутня і досить розгалужена, що забезпечує достатнє живлення. Але дерева висорослі і починають плодоносити на 1—2 роки пізніше, ніж на вишні.

При щепленні на вишню дерева компактніші, раніше починають плодоносити. Але в місці щеплення утворюється помітний перепад діаметрів, величина якого залежить від сорту вишні. Зумовлено це тим, що черешня росте інтенсивніше, а вишня відстає. Крім того, коренева система у вишні не така могутня, як у дикої черешні. Тому є реальна загроза, що доросле дерево черешні, у якого крона велика і масивна, може вивернутися з корінням, особливо в тих випадках, коли воно росте похило або центр ваги крони дуже зміщений вбік від стовбура. У моїй практиці трапляся такий випадок.

Слід відзначити, що і довговічність дерева, щепленого на вишні, менша, ніж на дикій черешні.

Пробував я виростити карликове дерево черешні, прищепивши її на повстисту вишню. Зауважу, що деякі автори наукових публікацій стверджують придатність повстистої вишні як підщепи для черешні, інші заперечують. Вирішив випробувати сам і зробив близько десятка щеплень. Усі вони прижились, але в ріст пішли слабко, а окремі й зовсім не росли, тільки утворили листя. З часом всі вони загинули. Аналогічні результати були і в моїх друзів-садівників.

На магалебській вишні щепити не пробував, бо черешня на цій підщепі нестійка до бактеріального раку кісточкових. Хоч, як пізніше мене поінформували в Інституті садівництва УААН, на

їхніх дослідних ділянках та в дослідному господарстві «Новосілки» успішно вирощують черешню саме на магалебській вишні. Такі дерева порівняно з щепленими на дикій черешні виглядають досить привабливо — з більш низькою гарною кроною (бачив на власні очі). Тепер вирішив і в себе випробувати цю підщепу.

Якщо ви придбали живці нових сортів черешні і бажаєте їх якнайшвидше використати, щепіть на дорослому плодоносному дереві. Практично завжди вже наступного року матимете перші плоди. При цьому бажано продублювати щеплення на інших, краще на молодих підщепах. Цим ви застрахуєте себе від неприємних випадковостей (не прижилась щепа або прижилась, але згодом загинула; зламалась гілка з щепою тощо). А з могутніх пагонів на молодих підщепах одержите достатню кількість живців для подальшого розмноження.

Абрикоси я щеплю на сіянцях жерделів (диких абрикос), які морозостійкіші, ніж культурні сорти. Можна й на аличу, але вважаю, що на абрикосу краще. На сливу щепити не рекомендую, бо її сумісність з абрикосою недостатня, часто дерево, іноді навіть доросле, ламається в місці щеплення.

Алича і слива — близькі родичі, тому обидві ці культури можна щепити на поросль чи сіянці сливи і аличі.

Відмінні низькорослі дерева сливи можна мати, прищеплюючи її на сіянці вишні повстистої. На жаль, не всі сорти сливи сумісні з цією підщепою.

Щоб виростити сіянці для підщеп, необхідно провести стратифікацію насіння, тобто піддати тривалому (на кілька місяців) впливу низьких плюсових температур в умовах підвищеної вологості та достатньої аерації. Під час стратифікації відбувається післязбиральне дозрівання насіння, воно пробуджується від стану спокою. В любительських умовах, на мій погляд, краще застосовувати природну стратифікацію (як більш просту), яку насіння, висіяне під зиму, проходитиме в грунті.

Насіння вишні звичайної і повстистої та черешні я висіваю на глибину 3—4 см, яблуні і груші — на 2—3, а сливи, аличі, абрикоси, персика — на 4—6 см. Щоб уникнути промерзання насіння, підзимові посіви присипаю шаром листя або накриваю іншим утеплюючим матеріалом.

Коли стовбурці сіянців мають діаметр 5—8 мм, щеплю їх способом поліпшеного копулювання. Якщо вони ростуть досить просторо, роблю щеплення на місці; коли загущено, викопую, щеплю і висаджую в шкілку. Щепити викопані саджанці зручніше, бо цю операцію можна виконувати, сидячи за столом у приміщенні чи під навісом за будь-якої погоди і в будь-який час доби.

Дещо про сім'ячкові

Якщо у вирощуванні південних сортів кісточкових порід головною проблемою є їхня зимівля, то для зимових сортів яблуні і груші найбільше значення має достатня кількість теплих днів, щоб встигли достигнути плоди і в них накопичилось більше цукру. Наприклад, яблуні сорту Джонатан, Голден делішес та інших порівняно непогано переносять наші зими (щоправда, іноді трапляються морозобоїни штамбу, тому подібні сорти краще прищеплювати в крону сіянців Антонівки, Боровинки або інших морозостійких підщеп), але якість їхніх плодів у нас, звичайно, нижча, ніж на півдні. А окремі зимові сорти груш з Молдови у мене взагалі не достигали (зовсім несмачні).

Протягом трьох років я спостерігав за сортом груші Артемівська зимова і жодного року він у Чернігові не достигав як слід. На жаль, його довелося вибракувати.

Мліївська зимова, яка для південних областей є добрим сортом, у Чернігові в холодні роки не достигає, плоди малоцукристі і терпкуваті. Тож зрозуміло, що ці сорти для нашого регіону не підходять. А от груша Росошанська пізня має досить добрий смак. Ще смачніші Деканка краснокутська, Білоруська пізня, Жозефіна Мехельнська, Талгорська красуня, у яких до того ж ошатні плоди. А найсмачніші вони у сорту Золотоворітська селекції українських учених — подружжя Копанів.

Що ж до зимових сортів яблуні, то їхній асортимент набагато більший. Досить добре достигають у Чернігові і дають плоди Айдоред, Ундіне, Орлик, Уманське, Зоря Поділля, Рубінове Дуки, Ренет Симиренка, Кальвіль краснокутський та інші.

Треба якнайбільше експериментувати

Щоб мати в своєму саду щось унікальне чи просто гарний сорт, треба більше експериментувати, а не покладатись на плодорозсадники. Живці для щеплень бажано купувати не у випадкових людей на ринку, а в наукових установах садівництва, в дослідних господарствах, у аматорів, котрі заслуговують довір'я.

Для експериментів бажано відбирати сорти, що відповідають двом головним вимогам: підвищена зимостійкість та мінімальна сума активних температур, необхідна для повного достигання. При цьому бажано випробувати не 1—2 сорти, а по можливості більше, бо частину сортів, як правило, доводиться вибраковувати.

Наприклад, я зараз випробовую понад 80 сортів груші. Але це не означає, що я збираюсь таку кількість їх вирощувати. Достатньо мати кілька сортів з різними строками достигання та терміном зберігання, але найкращих. А поки що окремі сорти я вже забракував, інші схвалив, а деякі ще не плодоносили.

Здавалося б, навіщо повторювати роботу, яку вже хтось виконував? Справа в тому, що практично всі характеристики сортів достовірні лише для того регіону, де проживає і працює автор або випробовувався сорт. А у вашому регіоні він може вести себе зовсім інакше. Та й дегустаційні оцінки іноді бувають не зовсім об'єктивні. Трапляється, що одні і ті ж сорти в різних літературних джерелах оцінюються по-різному. Наприклад, груша Любимиця Клапа має оцінку і «добре», і «відмінно». А грушу Лимонку взагалі називають то «кращим», то «посереднім» сортом. Та й, зрештою, ваш смак не завжди може збігатись із уподобаннями дегустатора.

Взяти хоча б черешню. Головна проблема в Чернігові — розтріскування ягід у дощову погоду. А спробуйте знайти інформацію про стійкість до розтріскування в описах, що характеризують сорт? У 90% характеристик, а можливо й більше, такої інформації немає.

Нові сорти не варто щепити відразу на все дерево. Прищепіть на окремі гілки дорослого дерева і через 1—3 роки матимете плоди, які зможете продегустувати. Хоч це і довго, але краще, ніж потім перещеплювати ціле дерево, якщо сорт виявиться невдалим.

До речі, сам факт походження якого-небудь сорту з південних районів не означає, що він виключно теплолюбний і не буде нормально рости у північнішому регіоні. Тож більше експериментуйте та випробовуйте новинки у своїх краях і обов'язково досягнете своєї мети.

В. О. Півень,
250005, Чернігів-5,
вул. Кругова, 27, кв. 2

КІВІ: садіння, формування, одержання продукції

Батьківські сорти розрізняються строками і тривалістю цвітіння, життєздатністю пилку. Основні їх відмінності у довжині ворсинок на квітконіжці.

Матуа —рясно- і тривалоквітуючий сорт. Квітки — від поодиноких до зібраних у суцвіття по 3—5 шт. Ворсинки на квітконіжці поодинокі, короткі. Сорт має високу запилюючу здатність, завдяки чому вельми поширений. З нього відібрані клони М3, М56, М51, М52, М54, які використовуються запилювачами для сорту Хайвард.

Туморі —зацвітає дещо пізніше сорту Матуа. Цвітіння тривале, але менш рясне. Квітки великі, від поодиноких до зібраних у суцвіття по 2—7 шт. Ворсинки на квітконіжці тонкі і довгі.

Садіння

Вибравши схему садіння, її спочатку креслять на папері, а потім переносять в натуру. За допомогою мірної стрічки і кілочків розбивають ділянку, визначаючи місця садіння батьківських і материнських рослин. Відстань між рядами 5—6 м, між рослинами в ряду 2,5—6 м. Максимальна площа живлення для одного куща до 25 м^2.

Садивний матеріал — це, як правило, саджанці із здерев'янілим приростом і кореневою системою — оголеною або в контейнерах (целофанових пакетах з грунтом, в яких саджанець вирощувався). Саджанці з оголеною кореневою системою мають приріст 1—1,8 м, діаметр приросту в зоні кореневої шийки 8—12 мм, діаметр кореневої системи 30—40 см. У саджанців у контейнері місткістю 1 л приріст становить не менше 0,6 м.

У місцях, позначених садильними кілочками, копають ями глибиною 0,4 м, діаметром 0,5 м. У яму вносять 0,5—1 кг органічних та 150—200 г мінеральних добрив, у тому числі 50—100 г фосфорних і 100—150 г калійних. Добрива ретельно перемішують з грунтом і формують на дні ями горбочок. Біля його вершини забивають кілок висотою не менше майбутнього штамба.

Садять за температури повітря 2—4°С. Саджанець укладають в ямі так, щоб коренева система була на поверхні горбочка під кутом 45°, а коренева шийка вище поверхні грунту на 1—2 см. Засипають землею, щедро поливають і підгортають.

Мета догляду за насадженнями — створити сприятливі умови для розвитку листкової поверхні, її освітлення, провітрювання рослин та забезпечення їх вологою і поживними речовинами.

Формування рослин

Розвиток листкової поверхні залежить від підпори і формування рослин. Найпростіша підпора — вертикальна шпалера. Вона забезпечує розподіл пагонів і листків на малому просторі і не потребує великих затрат праці. Найскладніша і найдорожча пергола (навіс), яка дає змогу рівномірно розподілити зелений приріст на великій площі. Найбільш поширений проміжний тип підпори у вигляді Т-подібної шпалери різних модифікацій.

Належне освітлення та провітрювання насаджень підтримують відповідним формуванням та щорічним обрізуванням кущів. Тип формування залежить від виду підпори та структури куща.

Структура куща включає такі елементи: штамб, який виводять з пагонів першого порядку; скелетні гілки, що утворюються з пагонів другого порядку на штамбі; плодові гілки, які формуються з пагонів третього порядку на скелетних гілках; бічні пагони, на котрих утворюється зелений приріст з майбутнім урожаєм.

Співвідношення і повторюваність елементів структури куща, розподіл їх у просторі зумовлюють певний тип формування: кордон горизонтальний, перголета, комбіноване, тендоне, тунельне та ін.

Кордон горизонтальний — найпростіше формування, яке передбачає розташування скелетних гілок у площині вертикальної шпалери. Розрізняють одно-, дво- і триярусний кордон залежно від того, скільки закладається ярусів скелетних гілок. Висота штамба від 1 до 2 м, шпалери — від 1,8 до 3 м.

Перголета — найпоширеніше в промислових насадженнях формування на Т-подібній шпалері. При висоті штамба 1,8—2 м скелетні гілки розміщують в обмеженій горизонтальній площині закладають перголету, а у вертикальній — кордон горизонтальний одноярусний.

Комбіноване формування поєднує особливості перголети і кордону. На Т-подібній шпалері в горизонтальній площині закладають перголету, а у вертикальній — кордон горизонтальний одноярусний.

Тендоне — трудомістке формування, більш придатне для присадибних ділянок. Скелетні гілки розміщують у горизонтальній площині по всій поверхні підпори у вигляді навісу. Висота штамба залежить від висоти підпори (2—2,5 м).

Тунельне формування придатне для озеленення доріг. Воно поєднує особливості ряду інших типів. У вертикальній частині підпори у вигляді арки висотою до 4—5 м використовують елементи кордону горизонтального з різною кількістю ярусів, у горизонтальній частині — перголети і тендоне.

Важливий елемент догляду за насадженнями — сухе (до початку вегетації) і зелене (у період вегетації) обрізування. Основну увагу приділяють впливу на однорічний приріст, який зумовлює зміну форми куща. Під час сухого обрізування, яке виконують за плюсових температур повітря, на кущах визначають стан вічок, однорічного приросту,види на урожай. Одну частину пагонів (що відплодоносили, хворі, пошкоджені, з широкими міжвузлями) видаляють, іншу вкорочують до 6—10 вічок на пагін. В разі потреби проводять заміну скелетних і плодових гілок.

Мета зеленого обрізування — регулювання кількості плодів та зеленого приросту. Роблять його вперше через два тижні після цвітіння і вдруге через місяць після першого. Видаляють нестиглі плоди-двійники, пагони пошкоджені, ті, що переплітаються, решту вкорочують: безплідні до 5-го листка, з плодами — до 7-го за останнім плодом під час першого обрізування і до 10—12-го листка під час другого.

Водний режим насаджень регулюють зрошенням. Вологість повітря підтримують у межах від 100 до 60—70%, кореневмісного шару грунту — від повної вологоємності (ПВ) до 70% ПВ. Поливні норми: від 30—50 м^3/га під час освіжувальних, до 500—600 м^3/га під час вегетаційних поливів. Загальна витрата води 5—8 тис. м^3/га.

Добрива вносять з березня до червня, як правило, в три строки. Можна також використовувати зелене добриво бобово-злакових сумішок.

Травостій у міжряддях протягом вегетації постійно підкошують, коли він досягає висоти 10—15 см.

Грунт обробляють легкими знаряддями, які його не ущільнюють і не пошкоджують поверхневу кореневу систему. Найкраще застосовувати знаряддя, що мають робочі органи типу ротаційних мотик.

За оптимального догляду урожай залежить від віку насаджень і може становити: на 3-й рік — 4 кг, 4-й — 5 кг, 5-й — 30 кг, 6-й — 40—50 кг з куща, максимальний — 100—120 кг.

Одержання продукції

Процес одержання продукції (урожаю) ківі можна розділити на чотири етапи: закладання плодових бруньок, спокій, вегетація, дозарювання і зберігання плодів.

Плодові бруньки щороку закладаються на прирості поточного року в серпні — вересні одночасно з достиганням урожаю. Найкращі умови для цього створюються на нормально розвинених, добре освітлюваних та провітрюваних пагонах за сталої темпера-

Закінчення. Поч. у № 10

тури повітря. Розвиток бруньок триває при зниженні температури повітря в осінній період.

У період спокою (від закінчення до відновлення вегетації) низькі температури повітря можуть призвести до пошкодження і загибелі бруньок. Тому рано навесні треба проконтролювати їхній стан для уточнення навантаження на кущ перед обрізуванням. Обрізування дає змогу відрегулювати підпорядкованість пагонів, зберегти формування і створити умови для одержання урожаю. Виходячи із запланованого урожаю, визначають норму добрив і частину вносять весною.

У період вегетації рослини проходять кілька фаз: розпускання бруньок, формування листків, пагонів, суцвіть; цвітіння; наливання ягід; достигання ягід.

Фаза розпускання бруньок, формування листків, пагонів, суцвіть триває 30—35 днів за середньодобової температури повітря від 10 до 15—18°С. Припадає вона на кінець весни — початок літа, коли зменшуються запаси вологи в грунті, можливі вітри і заморозки. За таких умов захищають насадження від несприятливих погодних факторів, вносять добрива. Якщо міжряддя тримають під чорним паром, знищують бур'яни поверхневим обробітком, а при задернінні міжрядь бобово-злаковою сумішшю скошують травостій.

Фаза цвітіння триває 10—12 днів за температури 15—20°С. Велике значення в цей час мають погодні умови, що забезпечують утворення життєздатного пилку, життєдіяльність комах-запилювачів. Розмір плодів значною мірою залежить від якості запилення материнських сортів бджолами.

Фаза наливу ягід триває 60—70 днів і припадає на спекотний період, коли можливі град, посуха, сильні вітри. Головну увагу приділяють зволоженню повітря і грунту, боротьбі з несприятливим впливом погодних умов. Для створення кращих умов розвитку плодів їх проріджують, видаляючи двійники, недорозвинені, укорочують і проріджують зелений приріст.

Фаза достигання ягід триває 80—90 днів. Початок її припадає на спекотний період, коли необхідно підтримувати достатню вологість повітря і грунту, регулювати зелений приріст. Закінчується ця фаза вже восени. У цей час можливі заморозки, отже, бувають потрібні захисні заходи для збереження врожаю.

Дозарюють і зберігають плоди в осінньо-зимовий період у спеціальних приміщеннях. Зібрані плоди сортують на дві групи: для споживання свіжими і для переробки. Перші зберігають у мілкій тарі, в якій і реалізують. Для нормального зберігання необхідна примусова вентиляція, що забезпечує відтік етилену, повітрообмін, підтримання температури повітря близько 0°С і вологості — близько 95%. Порушення режиму зберігання призводить до пошкодження і вибракування продукції, яку пускають на переробку.

В. В. Горошко

Період вимушеного спокою рослин

В цей період перед дбайливим садівником стоять такі головні завдання: захист плодових і ягідних культур від морозів, пошкоджень гризунами; підготовка до вирощування в наступному році високих урожаїв плодів, ягід та садивного матеріалу.

Захистити плодові і ягідні культури від дії низьких температур можна агротехнічними заходами. Так, пізньої осені або на початку грудня, коли ще не замерз грунт, бажано провести вологозарядковий полив, який сприятиме обводненню рослинних клітин, що неодмінно позитивно позначиться на перезимівлі рослин. Якщо в саду є плодові дерева на вегетативних підщепах, важливо пристовбурні смуги утеплити шаром перепрілого гною, а після випадання снігу притоптувати його навколо штамба і нагортати в пристовбурні смуги з міжрядь та доріжок. За сильного снігопаду, щоб не ламались гілки, слід вчасно струшувати з них сніг.

Взимку часто бувають сонячні дні і тривалі відлиги з наступними різкими похолоданнями. За такої погоди можуть бути опіки штамбів і скелетних гілок. Щоб цього не сталося, слід їх побілити вапняним молоком.

З настанням перших морозів суничні насадження накривають шаром солом'яної січки, торфу, перегною, глиці тощо.

У цей період заготовляють живці для зимового щеплення, весняного окулірування або щеплення, у смородини — для ранньо-весняного садіння. Зберігають живці в побутовому холодильнику або підвалі в пакеті з тонкої целофанової плівки, попередньо загорнувши їх у вологу ганчірку або папір.

В січні насіння яблуні і груші, яке планується висіяти в домашній розсадник, замочують 1—2 дні у воді, потім змішують з вологим піском у співвідношенні 1:5 і зберігають в поліетиленовому пакеті в прохолодному місці (стратифікують). Щоб під час стратифікації насіння не загнивало, після замочування (перед змішуванням з піском) його витримують 1—1,5 год в 0,2%-ному розчині марганцівки.

У зимовий період продовжують обстеження плодових насаджень і за наявності зимуючих гнізд шкідників їх збирають і спалюють. Особливу увагу приділяють збереженню насаджень від зайців та інших гризунів: поправляють обв'язувальний матеріал на штамбах молодих дерев, ремонтують паркан навколо садової ділянки тощо. У боротьбі з мишами слід старанно видалити із садової ділянки бур'яни та рослинні рештки, грунт у пристовбурних смугах має бути перекопаним. Якщо цього з осені не зробили, готують отруєні принади з фосфідом цинку і розкладають у місцях зимівлі мишей.

Взимку саме час подбати про заготівлю засобів захисту від шкідників та хвороб для весняно-літньої обробки насаджень, мінеральних і органічних добрив, підготовку тари, а також віднайти час для ознайомлення з новинками науки і практики. Запаси плодів в погребі теж періодично переглядають, щоб вчасно виявити пошкоджені гризунами або загнилі, і сортують за зовнішніми ознаками.

О. В. Романов

Комбінований спосіб вирощування інжиру

Інжир (фіга, смоківниця) — субтропічна листопадна рослина походженням з Малої Азії. Але вона може рости і плодоносити на присадибній або дачній ділянках в усіх регіонах України, якщо застосувати комбінований спосіб вирощування. У природних умовах інжир — дерево або кущ висотою від 4 до 10 м з товстими, великими гілками і гарними багатолопатевими листками темно-зеленого кольору. Коли обламати гілку, на зламі виділяється молочний сік. Це характерна ознака рослин із роду фікус, до якого належить й інжир.

Комбінований спосіб полягає в тому, що протягом вегетаційного періоду інжир вирощують у відкритому грунті в саду, а в період спокою утримують у штучних умовах у спеціальній неопалюваній теплиці підземного типу або в погребі. Період спокою триває з моменту садіння інжиру наприкінці жовтня — на початку листопада в погріб і до його викопування після розмерзання грунту в саду наприкінці березня — на початку квітня. В цей період рослинам достатньо природного тепла, що є в заглибленій траншейного типу теплиці і яке утримується за рахунок герметичності двосхилого, світлопроникного, двостінного (з повітряним прошарком) даху, який до того ж у ясні дні забезпечує додаткове обігрівання теплиці сонячними променями, створюючи так званий парниковий ефект. Коли сонячне тепло проникає в теплицю, воно нагріває стінки, грунт і за рахунок конвективного обміну поширюється на весь об'єм теплиці, але назовні не виділяється. Цього тепла досить для захисту інжиру від морозів протягом двох-трьох місяців у м'які зими, а коли температура зовнішнього повітря опускається нижче мінус 20°С, треба вкрити дах утеплюючими матеріалами. У добре утепленій теплиці температура повітря всередині підтримується в межах від 0° до плюс 2°С. У суворі зими вона може короткочасно знижуватись до мінус 1,5°С, але надземній частині рослин, яка у теплицях підземного типу розміщена нижче рівня промерзання зовнішнього шару грунту, це не завдасть шкоди. У стані спокою інжир витримує короткочасне зниження температури до мінус 12°С. Поливати його в теплиці не слід, щоб уникнути надмірної вологості повітря і запобігти загниванню плодів, залишених для достигання у наступному році.

Рано навесні, після розмерзання грунту, інжир висаджують у сад. Ділянка має бути захищена від холодних вітрів з півночі якоюсь спорудою, а з трьох інших боків деревами. Проте вона повинна освітлюватись сонцем увесь день, допускається лише часткове затінення.

Садильні ями копають завглибшки 0,5 м і діаметром 0,8 м. На дно насипають суміш родючого городнього грунту з перегноєм. Пристовбурний круг діаметром близько двох метрів теж мульчують перегноєм, котрий ранньою весною прикопують. Водночас проводять вапнування та поливають розчином марганцевокислого калію вишневого кольору.

До грунтів інжир не вибагливий, але краще росте і плодоносить на дренованих, легких супіщаних грунтах, багатих на гумус з достатнім вмістом кальцію. Внесення соломи, деревної стружки і тирси разом з азотними, фосфорними добривами в грунт навколо рослин сприяє його пухкості, повітро- і водопроникності. В міру росту інжиру та розвитку його кореневої системи садильну яму під час щорічного пересаджування розширюють. Щовесни, висаджуючи рослини в сад, слід пам'ятати, що скелетні гілки повинні мати постійну орієнтацію відносно сторін світу. У цей час вирізують підсохлі зелені пагони до здорових бруньок, а також проріджують крону дерева для рівномірнішого її освітлення сонцем. Весняні приморозки у квітні і травні інжир, висаджений у відкритий грунт, переносить без пошкоджень надземної частини дерева, зате тривалі осінні заморозки можуть завдати йому чимало шкоди.

Інжир вимогливий до вологи і при достатньому поливі добре переносить високі літні температури. Грунт у межах пристовбурного круга діаметром близько двох метрів протягом вегетаційного періоду розпушують, постійно виполюють бур'яни.

4-річне деревце інжиру у відкритому грунті.

Фото автора

За комбінованого способу вирощування інжир починає плодоносити на третій рік після садіння укоріненого живця. Плоди грушоподібної форми з'являються наприкінці літа, а достигають на другий рік, висячи всю зиму на дереві, що скинуло листя. Недоліком цього способу є велика трудомісткість, пов'язана із земляними роботами і утриманням рослин у зимовий період у спеціальній теплиці. У зв'язку з цим слід вибирати карликові сорти інжиру з партенокарпічними плодами, які розвиваються без запліднення.

Восени, викопуючи дерево, треба максимально зберегти його добре розгалужену кореневу систему. Пошкоджені корені вирізують. Пристовбурну порослъ видаляють і використовують для розмноження. Зрізані в кінці березня живці, посаджені у вологий субстрат, легко укорінюються в теплиці траншейного типу наприкінці травня. З появою на живцях коренів саджанці висаджують у сад з грудкою землі. Спочатку, до появи декількох листків, їх притінюють. Пізньої осені саджанці викопують і переносять у неопалювану теплицю або погріб, де садять у ємкість із землею на зимівлю. Рано навесні їх висаджують на постійне місце в саду. Комбінований спосіб вирощування інжиру випробуваний мною в північно-східній частині України, де взимку найнижчі в країні температури. Тому, гадаю, його можна рекомендувати для впровадження по всій території України на присадибних та дачних ділянках.

В. О. Сизоненко,
бульв. Дружби народів, 8а,
кв. 74, тел. 269-40-60

Не айва і не японська

Багатьом садівникам відома айва японська. Так називають низький кущ з маленькими, дуже кислими плодами на відміну від високорослої айви звичайної, сорти якої мають великі терпкувато-солодкі плоди.

Вони справді близькі родичі, і колись ботаніки відносили їх до одного роду. Двісті років тому всі зерняткові культури: яблуня, груша, айва, горобина мали одну родову назву — груша, тому новий вид, завезений з Японії до Європи, дістав назву груша японська. Згодом рід груші був роздрібнений, і айву віднесли до окремого роду. Так груша японська стала айвою японською. Вже тоді фахівці зазначали, що нова рослина суттєво відрізняється від айви і заслуговує того, щоб створити свій рід — хеномелес, але на той час не всі погодилися з цим і продовжували іменувати її айвою, або, по-старинці, грушею.

Насправді завезена рослина мала не японське, а китайське походження, але це не суттєво — науці відомо багато прикладів, коли назви давали помилково або через якесь непорозуміння. Важливіше те, що справжній японський вид, описаний першим, який і мав з самого початку відповідну назву, завезли в Європу другим по черзі і при цьому не впізнали. Він дістав назву айва Мола (у нашій країні прізвище цього англійського розсадниковода перекладають як Маулей). В ботаніці діє принцип пріоритету, відповідно до якого з декількох назв одного виду перевага віддається найстаршій. Тому, коли нарешті розібралися з плутаниною між цими двома видами, законна назва була повернена власникові. На той час ботаніки дійшли згоди щодо різниці між айвою і хеномелесом, отже, айва Мола стала хеномелесом японським, а айві японській підібрали нову назву — хеномелес пляшковий.

Згодом виявилося, що останню назву дали з порушенням вимог сучасної ботанічної номенклатури і її змінили на правильну — хеномелес прекрасний, На жаль, в окремих вітчизняних посібниках з дендрології використовують помилкову термінологію: хеномелес японський іменують хеномелесом Маулея, а хеномелес прекрасний — хеномелесом японським. Додаткове безладдя вносить і вживання назв: айва японська висока, айва японська низька тощо.

Не пощастило і третьому виду хеномелесу, який довго вирощували в Європі під назвою іншої рослини — айви китайської. Коли це з'ясувалося, йому дали спеціальну назву — айва катаянська, а згодом — хеномелес катаянський. До речі, айву китайську ботаніки до нещодавна звали хеномелесом китайським, а зараз навіть не вважають за айву, відокремлюючи в новий рід — несправжню айву і залишаючи айву звичайну поодинокою у своєму роді.

Але непорозуміння з хеномелесом тривають. Окрім трьох природних видів — хеномелесів японського, прекрасного і катаянського, існують ще чотири гібриди, які виникли внаслідок усіх можливих комбінацій схрещувань природних видів між собою. Вони створюють перехідні форми між видами, що ускладнює їх визначення. В Україні найбільш поширився гібрид хеномелесів японського і прекрасного — хеномелес чудовий, який відносять то до одного, то до іншого батьківського виду. Доходить до казусів, коли під назвою хеномелес японський або айва японська вирощують то хеномелес японський, то хеномелес прекрасний, то хеномелес чудовий. До речі, останній виведено в Європі, тому недоречно називати його ні айвою, ні, тим паче, японською.

Щоб уникнути плутанини, наводимо короткий опис головних видів і гібридних груп.

Хеномелес японський (Ch. japonica (Thunb.) Lindl. ex Spach) — низький кущ 0,5—1,2 м заввишки, з численними широко розлогими гілками, що мають тонкі колючки. Листки обернено-яйцеподібні до лопатевих, 4—5×2—3 см. Знизу завжди голі, рівномірно зарубчасті. Квітки оранжево-червоні, рожеві, зрідка білі, в пучках, звичайно по 2—3. Плоди масою 20—30 г і більше, достигають рано, часто з липкою шкірою, насіння червонувато-брунатне, блискуче.

Хеномелес прекрасний (Ch. speciosa (Sweet) Nakai) — кущ близько 2 м заввишки, з багатьма випрямлено-розлогими гілками з товстими колючками. Листки яйцеподібні до довгастих, 4—10×2—4 см, знизу голі або опушені по жилках, гостропилчасті. Квітки червоні, рожеві, білі, в пучках по 2—6. Плоди масою 20—40 г, інколи до 100 г і більше, звичайно пізньостиглі, з сухою шкіркою, тьмяно-брунатним насінням.

Хеномелес катаянський (Ch. cathagensis (Hemsl.) Schneid.) — кущ або деревце заввишки 3 м, з нечисленними прямостоячими стовбурцями, на яких є міцні шпоркові колючки. Листки еліптичні або ланцетні, 5—11×2—4 см, спочатку знизу опушені, потім часто голі, гостропилчасті. Квітки білі, рожеві, малинові, в пучках, звичайно по 2—3. Плоди дуже великі, нерідко масою 200—300 г, пізньостиглі, з сухою шкіркою, тьмяно-брунатним насінням.

Хеномелес чудовий (Ch. superba (Frahm) Rehd.) — кущ звичайно 1—1,5 м висотою з численними випрямлено-розлогими гілками. Листки за формою і розміром проміжні між батьківськими, але більш схожі на листки хеномелесу японського, у молодому віці знизу з опушеними жилками або голі, по краю нерівномірно-зарубчасті або пилчасті. Квітки червоні, оранжеві, рожеві, білі, в пучках по 2—6. Плоди з сухою або липкою шкіркою: насіння червонувато-брунатне, блискуче або тьмяне.

Інші гібриди — хеномелес Кларка, Вільморена і каліфорнійський — зустрічаються в нашій країні дуже рідко, тому їхнього опису не подаю. Скажу лише, що вони багато в чому подібні до хеномелесу катаянського, який є одним з їхніх батьків.

Види розрізняються не тільки за морфологією, але і за багатьма господарськими ознаками, тому садівникові необхідно знати, з чим він має справу. Ці описи допоможуть йому розібратися з тим, що у нього росте і як його звати.

Можливо, не кожному аматорові важливо і потрібно знати наукові назви своїх рослин. Можна продовжувати називати хеномелес і далі за звичкою «японською айвою», не вдаючись у подробиці, про який конкретно вид йдеться. Тільки небажано говорити «айва японська», бо це звучить, як видова назва рослини з роду айва. Цікаво, що від цієї плутанини може бути і користь. Так, у п'ятдесятих роках розсадники Латвії замовили для своїх потреб насіння айви. Надійшло ж насіння не айви звичайної, яке замовляли, а хеномелесу. А потім він так сподобався латвійцям, що вони швиденько ввели його до промислової культури і досі звуть «цидонією», тобто просто айвою, яка в їхніх суворих краях майже не зустрічається.

В «ДСГ« вже не раз розповідалось про цю цікаву культуру, що свідчить про неабияку зацікавленість хеномелесом і не даремно! Українські селекціонери, в тому числі і в Донецькому філіалі Інституту садівництва, відібрали безколючкові форми з плодами середньою масою 60—100 г, потовщеним шаром м'якуша, безнасінневі та з іншими цінними ознаками, що є значним кроком на шляху окультурення хеномелесу. Садівники-аматори теж можуть зробити свій внесок у цей процес. Є всі підстави вважати, що в найближчі часи хеномелес посяде гідне місце серед інших плодових культур.

В. М. Меженський,
кандидат с.-г. наук

Цей чудовий квітковий килим з білою лелекою виконали зеленбудівці Ленінградського району.

СВЯТО КВІТІВ

На схилах столичного Печерського ландшафтного парку у дні четвертої річниці Незалежності України відбулося прекрасне свято квітів. Багатьох киян та гостей помилувало різномаїття кольорів, фарб, запахів. Квіти були скрізь: на клумбах, газонах, у вазах, створюючи неповторний аромат свята.

Цей квітковий бал влаштували організатори 40-ї міської виставки — міська державна адміністрація за участю двох галузевих управлінь — культури та зеленого будівництва.

У виставці взяли участь понад 30 підприємств міста Києва та України, із них 21 системи «Київзеленбуду» (14 районних державних комунальних підприємств з експлуатації зелених насаджень, квітникарські радгоспи «Троянда», «Теремки», «Декоративні культури», «Декоративне садівництво», 3 лісопаркових господарства).

Не відходили люди від виставочних стендів і павільйонів Центрального ботанічного саду НАН України ім. М. М. Гришка, ботанічного саду Київського університету ім. академіка О. В. Фоміна, агрофірм «Квіти України», «Роксолана», «Інтерфлора», «Барвінок».

Милували око з любов'ю оформлені куточки квітникарських господарств з Одеси, Запоріжжя, Житомира, Дніпропетровська — було чому повчитися! На оксамитовому газоні красувався герб Києва з архангелом Михаїлом.

За спеціальними проектами, затвердженими художньою радою «Київзеленбуду», були висаджені кожним районом Києва квітники. Вони нагадували чудові килими, які своєю красою могли лише конкурувати із блиском золотих бань лаври. Загальна площа квітників становила понад 772 $м^2$. Тут було висаджено близько чотирьох тисяч квітникових рослин — бегонії, цінерарії, кальцеолярії, тагетиси, примули, сальвії, пеларгонії, колеуси, агератум, алісум, ахерантус, альтернантера, ірезоне та ін.

Радувало усе — декоративні куточки, як-от штучний басейн із різноманітними водяними рослинами, який обладнали співробітники ботсаду Київського університету ім. академіка О. В. Фоміна. На маленькому міні-озері красувалися рожеві і голубі лотоси, білі водяні лілії. Водне поле покривали латаття і ряска, шуміли рогоза та аїр.

У павільйоні агрофірми «Квіти України» привертала увагу колекція кактусів. Маленькі відвідувачі намагалися впевнитися, чи насправді вони колючі. Бо одні були великі, зелені, круглі, наче кавуни, а інші довгасті з сивими довгими волосинками, наче волоссям. Дуже красиво виглядали міні-композиції із різних видів кактусів і сукулентів. Тут поєднувалися різні форми і кольори.

Дорослі і діти намагалися сфотографуватися біля великого банана. Бо не кожного дня можна побачити на ньому одночасно і квіти, і плоди, ще й постояти під величезним листям цієї гігантської трави. Так, саме трави, бо банан — трав'яниста рослина, а вирощувати її навчилися у тепличному радгоспі «Теремки».

Композиції із сухоцвітів, створені фітодизайнером із колективного підприємства «Квіти Дніпропетровська» Емілією Василівною Матухно, нагадували, що надворі осінь, але красу літа, сонця, квітів можна на усю зиму занести у дім. У композиціях були використані такі квіти, як пижмо, деревій, кермен, рогоза, кінський щавель — рослини, які усім доступні, тільки слід трохи проявити фантазії.

Не можна було підступитися до стенда, де червоніли і жовтіли плоди кизилу, які вивели у Центральному ботанічному саду НАН України.

Квітник

Павільйон агрофірми «Квіти України». В центрі композиція «Салют перемоги», присвячена 50-річчю перемоги у Великій Вітчизняній війні. Червоні і рожеві анторіуми символізують вічний вогонь, різнокольорові гербери — ніби зірочки салюту. Художник — Т. Д. Петренко.

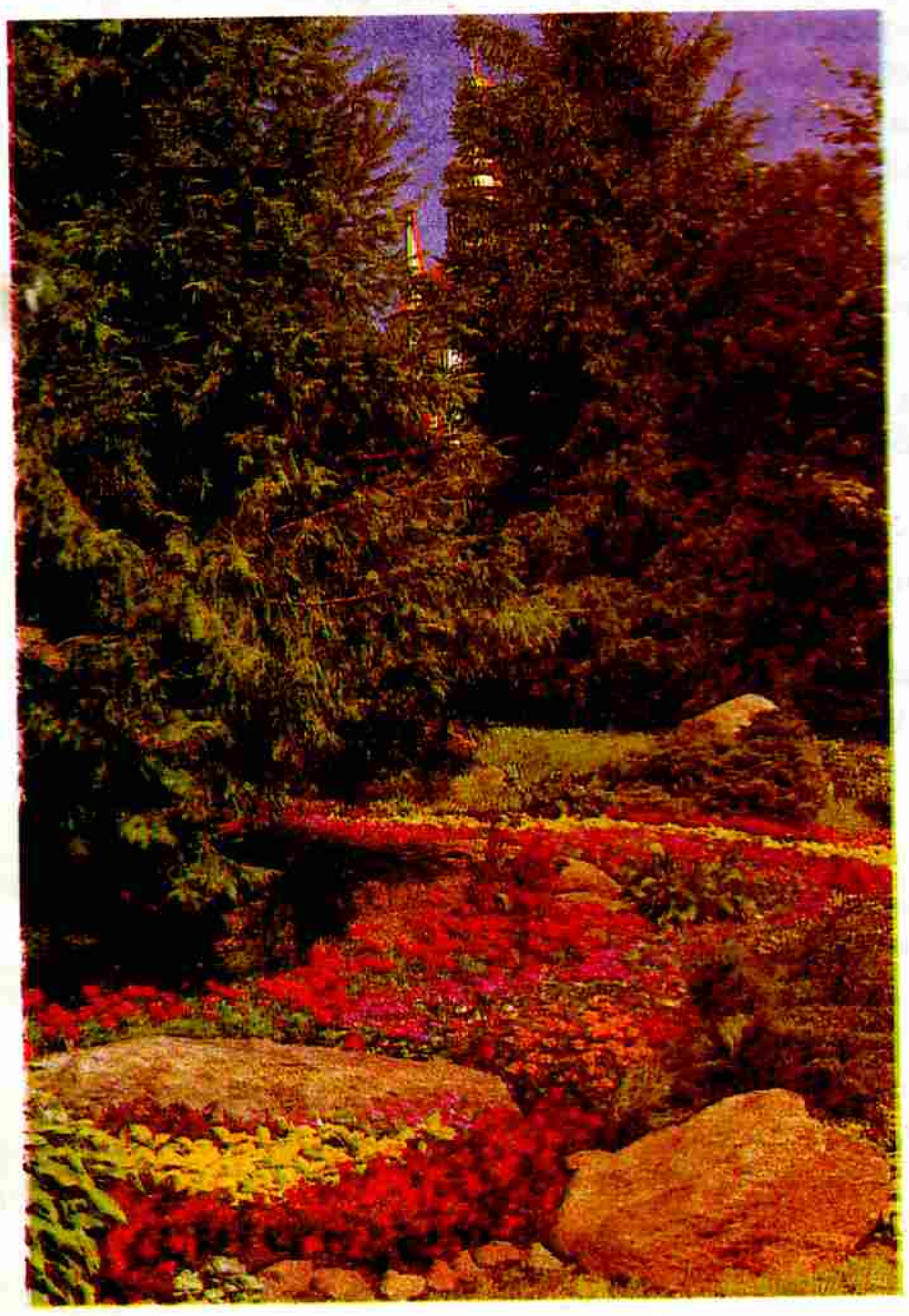
Чудову композицію свята Незалежності виконали фітодизайнери із Одеси Р. Г. Безсонова і Л. В. Качур. На фоні білих вітрил виділялися жовті і сині барви як на національному прапорі.

Букети, тераси, килимові візерунки у смарагдовій оздобі трав — за все це велика подяка людям, які вирощують і люблять квіти, радують їхньою красою інших.

Т. Донцова,
м. Київ.

(Докладніше про цю та інші виставки читайте в журналі «Квіти України»)

Один з куточків виставки.

Квіти взимку

П'ятнадцять років тому почув про спосіб вирощування квітів заморожуванням. Мене це дуже захопило. Влітку завжди є квіти, а от взимку — це просто сюрприз. І от уже понад 10 років вирощую квіти на підприємстві, де працюю електриком. Стараюсь, щоб це було сюрпризом для жінок на свято, зокрема 8 Березня. Щороку види квітів змінюю. Це і тюльпани, нарциси, конвалії, бузок.

Мій спосіб простий, не потребує теплиць і великих приміщень, він доступний кожному. Квіти можна виростити, так би мовити, на замовлення до будь-якого дня.

Ще восени, починаючи з вересня, ранні тюльпани, нарциси і конвалії висаджую у ящики і поливаю. Залишаю їх на свіжому повітрі, обкладаючи з боків листям. Коли з бузку обпаде листя, викопую його з грудкою землі, вибираючи ті кущі, що цвіли влітку. Бузок також залишаю на повітрі, обкладаючи його шаром листя 15—20 см. Коли мороз досягає 10°С, ящики накриваю шаром листя завтовшки 10 см. І так залишаю зимувати.

У потрібний день заношу ці ящики в приміщення. Після цього ранні тюльпани зацвітають за 21 добу, нарциси за 18, конвалія — за 25, бузок за 28 діб. Для бузку готую целофанову плівку, розстеляю її на підлозі, насипаю туди шар тирси 10 см, ставлю бузок і знову обсипаю тирсою, потім підв'язую плівку і поливаю.

Спочатку в кімнаті підтримую температуру 10—12°С, далі поступово підвищую її до 16—18°. Вологість повітря повинна бути 60—80%; двічі на день, вранці і ввечері, обприскую бузок і ящики із сходами водою кімнатної температури. Для додаткового освітлення квітів застосовую освітлювач з лампами ЛД-40 на 80 Вт або ДРЛ на 250 Вт. Вони горять 6—8 годин. Уже через тиждень тюльпани виростають на 10 см, через другий — на 20—25 см і до кінця третього з'являються бутони, які починають червоніти. Бузок викидає суцвіття, але без листочків, тільки через 16 днів, а через 12 днів після цього він повністю зацвітає і вкривається листям. Зменшивши температуру до 8—10° тепла, можна зберегти тюльпани, нарциси, бузок квітуючими до 14 днів і більше.

В. В. Лева,
316026, м. Кіровоград,
вул. Червонозорівська, 23-б, кв. 79

Служба взаємодопомоги

Чекаю поради

Майже п'ять років тому я посадила білу лілію, яку відкопала у своєї тітки. Посадила її на гарно освітленій ділянці, доглядала за нею. Але, на жаль, вона і досі не зацвіла. Це мене бентежить ще й тому, що така ж проблема і з нарцисами та тюльпанами, а також персиком. Можливо, хтось знає, що це за лихо, і зможе допомогти.

О. Л.,
Київська обл.

Як я зберігаю цибулини гладіолусів

Приблизно за два тижні до морозів викопую цибулини гладіолусів із землі. Просушую протягом 10—15 днів. Дезинфікую у слабкому розчині марганцівки і знову просушую. У відро насипаю 10—15 см попелу, на нього кладу цибулини в один шар, а зверху знову присипаю попелом і піском. Відро із цибулинами ставлю у погріб на зиму. З настанням теплих днів виймаю цибулини, прогріваю у теплому приміщенні 2—3 дні, а потім висаджую в грунт.

У минулому році у мене не пропала жодна цибулина.

Г. С. Мамченко,
Чернігівська обл.

Подарували фрезію

Подарували мені цибулини фрезії (мабуть, з родини гладіолусів). На зовнішній вигляд цибулини здорові, світлі, тугі. На початку травня посадила у грунт, але до липня вони не зійшли, лежать собі в землі цілі і непошкоджені. Чула по телевізору, що догляд за фрезією такий самий, як і за гладіолусами. Дуже шкода, що з моїх цибулин нічого не виросло. Чекаю на пораду.

В. Ф. Клименко,
Рівненська обл.

ШКІДНИКИ ОВОЧЕВИХ РОСЛИН У ЗАКРИТОМУ ГРУНТІ

Розмова друга

Не менш небезпечними шкідниками рослин закритого грунту є **попелиці.** Серед них найбільш поширені і шкодочинні баштанна, зелена персикова, картопляна звичайна і велика картопляна. Ці види попелиць пошкоджують практично усі культури, що вирощуються у теплицях (огірки, помідори, перець, дині, петрушку, селеру, салат, декоративні рослини).

У теплиці шкідники потрапляють з бур'янів, з рослин, які вирощують біля теплиць, з ураженим садивним матеріалом. Крім безпосередньої шкоди огіркам, помідорам та іншим культурам, більшість видів попелиць поширюють (переносять) вірусні хвороби рослин.

Щоб позбутися попелиць, можна використовувати нешкідливий для людини біологічний спосіб захисту рослин, зокрема хижих та паразитичних комах. Успіх біологічної боротьби з попелицями ще більше, ніж з павутинним кліщем, залежить від своєчасного виявлення шкідника та випуску достатньої кількості корисних комах (ентомофагів). Обстеження проводять не рідше одного разу на тиждень одночасно з виявленням павутинних кліщів та інших шкідників і хвороб.

Ефективним паразитом персикової попелиці на рослинах помідорів і зеленних культур є **афідіус.** Він паразитує на 40 видах попелиць, але саме персиковій віддає перевагу. Високу ефективність афідіуса забезпечує раннє виявлення вогнищ розмноження шкідника. Паразита випускають протягом трьох-чотирьох тижнів з тижневим інтервалом у співвідношенні 1:20—30. Якщо своєчасно і правильно випустити паразита, популяція шкідника повністю знешкоджується протягом 20—30 днів. Коли ж попелиць немає, паразит гине.

Якщо рослини помідорів, огірків, перцю та інших заселені тільки попелицями, ефективний хижий клоп **макролофус.** Його випускають з розрахунку 5—10 особин на 1 квадратний метр теплиці. При подальшому розселенні шкідника по теплиці хижака випускають ще 1—2 рази через 10—15 днів у співвідношенні 1:15—10.

Проти баштанної та інших видів попелиць на рослинах огірків, дині з появою перших шкідників хижака випускають з розрахунку 15—20 особин на 1 квадратний метр. На початку утворення вогнищ додатково випускають макролофуса у співвідношенні 1:5—10.

У закритому грунті в Україні також розмножується і шкодить **тютюновий трипс,** куди він потрапляє головним чином із садивним матеріалом вигонної культури цибулі на зелень. Трипс може живитися на 100 видах культурної і дикої рослинності. Дуже небезпечний на огірках, помідорах, кавунах, до певної міри на баклажанах та перці. Самки відкладають до 100 яєць, по одному під верхню шкірку листка вздовж жилки. Розвиток яйця до виходу личинки триває 3—5 днів. Личинка живиться на нижньому боці листка протягом 8—10 днів, а потім заглиблюється у грунт. Через 4—5 днів на його поверхню виходять окрилені особини. Розвиток одного покоління триває 15—30 днів. На уражених листках з'являються білуваті плями. Рослини затримуються в рості, листя стає крихким, врожай знижується на 10—20%. Трипс переносить вірусні захворювання.

Захистити рослини від трипса у закритому грунті (теплиці, оранжереї) можуть хижі **кліщі-фітосеїди.** Їх масово розводять у багатьох виробничих біолабораторіях.

Хижий кліщ **амблісейус маккензі** добре розмножується, живлячись трипсами та звичайним павутинним кліщем. Його випускають один раз на початку розмноження трипса в теплиці. Виявивши шкідника у ранній період його розмноження (поодинокі пошкодження), хижака випускають тільки на заселені рослини, норма — 50 самок на рослину (1—2 самки на листок). Далі щотижня обстежують рослини і випускають амблісейуса у нові вогнища (норма така сама). Якщо окремі осередки шкідника виявили надто пізно (некроз листя до 30% площі), норму випуску хижака треба збільшити. За щільності популяції до 5 дорослих трипсів на листок випускають по 150—200 кліщів на кожну заселену шкідником, а також розміщені поруч рослини. При масовому розмноженні шкідника в теплиці (50% і більше заселених рослин) і невеликій щільності його популяції (до 5 імаго на листок) слід випускати хижака на всі заселені (з розрахунку 4—5 самок на листок) і незаселені трипсом рослини (1—2 самки).

Коли щільність популяції тютюнового трипса більше 5 імаго на листок, норма випуску амблісейуса повинна забезпечувати співвідношення хижак: жертва від 1:1 до 1:5 (по самках) залежно від температури. Коли температура нижча 20°C, слід створювати первинне співвідношення не менше 1:1. Якщо низькі температури тривають 2—3 тижні, випуск хижака треба повторити. За вищих температур (25°C і більше) норму випуску хижака розраховують, виходячи із співвідношення 1:5. За таких умов хижаки швидко розмножуються і вже майже за тиждень після випуску співвідношення наближається до 1:1.

Основними жертвами амблісейуса є личинки трипса, рідше він живиться яйцями шкідника і ніколи — дорослими трипсами. Таким чином, успіх залежить від своєчасного виявлення осередків розмноження шкідника.

На Україні зареєстровано кілька видів **грибних комариків** як шкідників огірків, помідорів та шампіньйонів, вирощуваних у закритому грунті. Вони живуть на рослинних рештках, у трухлявих цибулинах, у гної, а також у грибах. Найбільше поширений у теплицях огірковий комарик. Він темно-сірого кольору, довжина від 3,5 до 4 мм. Голова чорна, маленька, очі великі. Самка відкладає яйця у грунт або в тріщини у стеблі огірка купками до 20—40 шт. або поодиноко. Яйця білі, блискучі, овальної форми, завдовжки 0,15—0,16 мм. Личинка білувата, напівпрозора, з чорною хітинізованою головою. Розмір личинки 3—5 мм. Заляльковується вона у грунті в тонкому павутинному коконі. Лялечка білого кольору, спина темніша, а на ній короткі чорні волоски. Повний цикл розвитку огіркового комарика триває 25—30 днів. За рік він дає 6—8 поколінь.

Літ комариків у теплицях спостерігається в лютому-березні. З відкладених яєць виходять личинки, котрі вбуравлюються у корінь або основу стебла, роблять у них ходи. У корені однієї рослини може бути близько 50 личинок. Листки рослин, пошкоджених комариком, втрачають тургор, а потім уся рослина всихає і відмирає, що призводить до великих втрат урожаю. Слід враховувати, що комарики також переносять хвороби і рослиноїдних клопів.

Головна передумова успішної боротьби з комариком — дотримання агротехнічних заходів, що сприяють одержанню здорової розсади, розвитку здорових і міцних рослин. Щоб запобігти занесенню комариків у теплицю, грунт знезаражують термічним або хімічним способом, а гній ретельно компостують.

У теплицях дуже шкодять рослинам **мокриці й голі слимаки.** Мокриці поширені скрізь. У теплиці їх заносять з грунтом і гноєм. Дорослі особини мають плоске, видовжене тіло завдовжки 10—12 мм, поділене на сегменти. Пошкоджують частини рослин (листя, плоди) огірків, помідорів, салату, які торкаються грунту, а також шампіньйони.

Мокриці з'являються в теплицях одразу після висаджування рослин на постійне місце. Вони вигризають у листі отвори різної форми й розміру або обгризають його з країв, залишаючи тільки грубі жилки, а на плодах огірків, помідорів вигризають частину тканин, внаслідок чого втрачаються товарні якості. Мокриці можуть розвиватися тільки за умов підвищеної вологості. Щоб позбутися мокриць, необхідно ретельно дезинфікувати теплиці в осінньо-зимовий період під врожай наступного року, а також регулярно їх провітрювати.

Голі слимаки належать до класу черевоногих молюсків. Вони не мають розвинутої черепашки. У теплицях і парниках пошкоджують рослини огірків, салату, цибулі, помідорів, перцю, петрушки, кропу та ін. Ці шкідники потрапляють у нові, незаселені теплиці й парники з бур'янів, а також з грунтом.

Слимаки мають видовжене веретеноподібне тіло довжиною 70 мм і більше, вкрите світлим слизом. Забарвлення тіла може бути сірим, коричневим, світло-жовтим. Зимують у фазі яйця, воно кулясте, напівпрозоре. Яйця відкладають наприкінці літа та восени купками до 20 шт., а іноді ланцюжком під грудочки грунту біля рослини й під різне укриття у найбільш вогких місцях.

Навесні, наприкінці квітня — на початку травня, з яєць, що перезимували, відроджуються молоді слимаки. Вони пошкоджують листя, виїдаючи отвори і залишаючи на ньому сріблястий слиз. Дуже багато їх з'являється у роки з підвищеною вологістю в літні місяці.

Ефективний засіб боротьби з цим шкідником — скошування бур'янів у канавах та інших вогких місцях, розташованих поблизу теплиць та парників, і своєчасне видалення скошених рослин. Щоб захистити рослини у парниках і теплицях, їх оточують колом або доріжкою із сухих мінеральних добрив (суперфосфату, калійної солі) або гашеного вапна. Можна обприскувати рослини вапняно-мильною емульсією (1—1,5 кг свіжогашеного вапна, 30—40 г рідкого мила на 10 л води). Роблять це у вечірні години або в хмарну погоду.

У тепличних господарствах України дуже небезпечними можуть бути **галові нематоди.** Вони уражують коріння рослин, при цьому утворюються гали різних розмірів (від 1 мм і більше). У хворих рослин листя втрачає тургор і гине, особливо за високих температур. Такі рослини відстають у рості й розвитку, мають миршавий вигляд і низьку продуктивність.

Після збирання уражених рослин у грунті залишається багато яєць та інвазійних, тобто здатних заражати, личинок, більшість з яких знаходиться у шарі грунту, де розміщуються уражені корені.

Галові нематоди розмножуються нестатевим шляхом. Самка протягом вегетації рослин поступово відкладає яйця (декілька сот), виділяючи одночасно желеподібну масу коричневого кольору. Це яйцеві мішки розміром з макове зерно. Поширюються галові нематоди з ураженими рослинами (розсада, інший садивний матеріал), з грунтом на знаряддях виробництва, тарі, взутті, а також з водою під час поливів.

Проти галових нематод ефективні два заходи: пропарювання грунту; знезаражування його нематоцидами. Їх здійснюють у строки, що забезпечують знешкодження інвазійних личинок та яєць до висаджування рослин у теплиці. Найкраще це допомагає тоді, коли зараження грунту незначне. У процесі пропарювання одночасно з галовими нематодами гинуть і різні грунтові патогенні гриби.

Нематоциди вносять у добре підготовлений грунт вільний від коріння та рослинних решток, не пізніш як за 30 днів до висаджування розсади. У період очікування потрібно підтримувати температуру грунту 15—18°С.

(Далі буде)

В. С. Чабан,
завідуючий відділом,
М. М. Тронь,
провідний науковий співробітник,
Т. В. Крижанівська,
старший науковий співробітник
(Інститут захисту рослин УААН)

Раундап — ефективний препарат

«На моїй городній ділянці дуже багато пирію й осоту, знищити їх механічним способом мені не під силу. Чула, що є такі препарати — гербіциди, за допомогою яких можна без особливих зусиль позбутися цих злісних бур'янів.

Розкажіть на сторінках журналу про те, чи можна користуватися ними у приватному секторі і як саме».

Ось такого листа ми одержали від В. К. Дибко з Кегичівського району Харківської області. Запитують про засоби боротьби з бур'янами й інші читачі «ДСГ». Йдучи назустріч їхнім побажанням, ми розповідатимемо на сторінках журналу про різні гербіциди. А почнемо з раундапу.

Останнім часом дедалі більше землі переходить у приватне користування. Як правило, це не кращі ділянки, з суцільною забур'яненістю, порослі чагарниками, деревною рослинністю тощо. Проте не слід поспішати з песимістичними висновками та відмовлятися від землі. На допомогу вам прийде гербіцид раундап, який офіційно дозволений для використання в приватному секторі: на дачах, городах, ділянках несільськогосподарського користування.

Раундап — найбільш поширений у світі гербіцид. Можливості його необмежені. Його застосовують з ранньої весни до осінніх заморозків. Це універсальний системний гербіцид суцільної дії, призначений для знищення злакових та дводольних однорічних та багаторічних бур'янів, гідрофних рослин (рогіз), чагарників, дерев. Препарат всмоктується через листя рослин й розноситься по всій вегетативній і кореневій системі.

Раундап слаботоксичний для людини та теплокровних тварин. Він інактивується, вступаючи в контакт з грунтом, не кумулюється в тканинах людини і не подразнює шкіри.

Раундап не впливає на наступні культури, які можна висівати вже через 5—7 днів після його застосування. Завдяки цьому гербіциду городи, дачні ділянки мінімум на 2—3 роки позбавляються від таких злісних бур'янів, як пирій та осот. Перекопувати цілинні ділянки після застосування раундапу — одне задоволення: грунт стає пухким, у масі з'являються черв'яки (вдосталь їжі — відмерла коренева система багаторічних бур'янів).

Основні вимоги під час роботи з раундапом:

норма витрати залежно від видового складу бур'янів — 40—80 мл на 10 л води;

слід користуватися тільки чистою водою;

бур'яни не повинні бути в стресових умовах (посуха тощо), найкраще, коли вони активно розвиваються в умовах достатнього зволоження;

не проводити обприскування, якщо протягом найближчих 5 годин очікується дощ;

не працювати при сильному вітрі — зона дії гербіциду може значно збільшитися;

ізолювати культурні рослини від потрапляння гербіциду;

дотримуватися правил безпеки, загальноприйнятих під час роботи з пестицидами.

М. Г. Бойко,
кандидат біологічних наук

Пропоную

...широкий вибір насіння помідорів (високорослих, ранніх, середніх), різноманітних сортів огірків (у тому числі Фенікс), капусти усіх строків достигання і декоративної, перцю, прянощів та інших овочевих. Каталог у заадресованому конверті замовника. Ціни помірні. Для пенсіонерів та інвалідів знижка на 20%.

Анатолій Георгійович Авраменко,
342402, Донецька обл., Мар'їнський р-н,
м. Красногорівка, вул. Маяковського, 12

...нові комплексностійкі сорти винограду підвищеної морозостійкості, що мають великі ягоди і грона.

М. Є. Печной,
317101, м. Кіровоград,
п/в Первозванівка, Первомая, 94

●

...збільшити урожайність грунту у 5 разів без хімії.

О. Л. Сичок,
Чернівецька обл., Путильський р-н,
с. Підзахаричі, хутір Межиброди

Домашня ферма

ЯК ВИРОСТИТИ КОНЯ

Часто запитують: як вибрати доброго коня? Де його можна купити? Шкода, але доброго коня мало хто продасть. Вихід один, найнадійніший — виростити самому. Протягом першого місяця життя, коли лоша живе за рахунок материнського молока, слід подбати про належну годівлю матері. Якщо ж воно залишилося без матері, новонародженого випоюють молоком корови, яке розводять на третину теплою перевареною водою і додають до нього одну столову ложку цукру на 1 л молока. Суміш підігрівають до температури 38—40°С. Так теж можна виростити хорошого коня.

Через 4—5 днів після жереблення за сприятливої погоди кобилу з лошам випускають на вигул, поступово збільшуючи тривалість моціону. Але в негоду, коли великі морози, хуртовина, холодні зливи й вітри, молодняк слід утримувати в стайні. З появою травостою підсисних кобил виводять на пасовище, а там, де його немає, згодовують скошену траву.

Підсисну кобилу можна використовувати на легкій роботі не раніш як через 2—3 тижні після жереблення. Під час роботи їй дають можливість відпочити та годувати лоша через кожну годину у перші два місяці, а пізніше — через 2—3 години, щоразу по 10—15 хв. Не слід її використовувати для далеких переїздів та запрягати в борони, косарки, кінні граблі, які можуть покалічити лоша.

Розвиток молодняка значною мірою залежить від молочності кобили. Через місяць після народження сисуна привчають до споживання вівса, висівок, починаючи з даванки 0,5—0,7 кг, поділеної на 3—4 частини. Обсяг підгодівлі з віком зростає і в період відлучення (у 6—7 місяців) становить 3—4 кг зернових кормів щодоби. Найкраще підгодовувати сисуна індивідуально, з окремої годівниці в деннику, бо концкорми кобила і лоша поїдають з різною швидкістю. До сіна лоша привчається самостійно, поїдаючи його разом з матір'ю.

Слід подбати, щоб у деннику завжди було вдосталь підстилки, не допускати в стайні протягів, оскільки лоша дуже чутливе до простуди. Поступово його привчають до недоуздка, рухів за поводом, чищення щіткою, розчищення копит. Поводитись з ним потрібно лагідно та уважно. Лоша найкраще відлучати в серпні—жовтні. Робити це слід так. Завести в денник, де в годівницю заздалегідь закладено сіно, концентрати, в напувалках є чиста вода, підсисну кобилу з лошам і відразу її вивести, а маля залишити. Стежити за поведінкою лошати, а також за станом вим'я кобили і в разі потреби здоювати молоко. Через тиждень після відлучення лоша, як правило, забуває матір. Йому згодовують доброякісні корми — овес, ячмінь, кукурудзу, пшеничні висівки, злакове і бобове сіно. Частину вівса та ячменю (0,3 кг на голову щодоби) доцільно у стійловий період згодовувати пророщеним. Раз на тиждень бажано лошаті давати кашу на відварі насіння льону. Найкращі соковиті корми для молодняка — червона морква, кормові буряки, доброякісний силос.

Відлучених лошат годують не менше чотирьох разів на добу, поділяючи концентрати на три, а сіно — на чотири даванки, соковиті корми згодовують за 1—2 рази. Сіль-лизунець повинна постійно бути у годівницях. Обов'язково на ніч слід давати грубі корми. Лоша необхідно щоденно чистити і стежити за копитами, особливо задніх кінцівок, привчати до рухів з поводом. Вперше копита розчищають у 3-місячному віці та відразу після відлучення, а потім через кожний місяць залежно від відростання копитного рогу. Якщо він розростається нерівномірно, змінюється навантаження на суглобові поверхні, через що розростаються кістки суглобів та знижується роботоздатність коня.

За належних умов годівлі та утримання жеребчики ростуть швидше, вони вибагливіші до якості кормів, ніж кобилки. Тому до дворічного віку їх потрібно годувати інтенсивніше.

Витрати кормів на одного коня на рік (центнерів)

Корми	Жеребці-плідники	Підсисні кобили	Молодняк 2-річного віку і старше
Концентровані	26	18	22
Сіно	28	30	17
Соковиті	7	7	5
Трави	24	81	30

У весняно-літній період молодняк бажано утримувати переважно на пасовищі, яке слід огородити з розрахунку 0,3—0,5 га на одну тварину. Молодняк віком 1—2 роки поїдає за добу 25—35 кг зеленої маси. У пасовищний період обов'язково підгодовують тварин концкормами — 3,5 кг на голову щодоби залежно від статі й віку. Підгодівлю дають у стайні або з окремої годівниці на пасовищі. Щоб дістати траву чи корми на землі, кінь розставляє передні кінцівки — одну вперед, другу назад, оскільки загальна довжина голови і шиї менша, ніж висота в холці. Путати передні кінцівки, що іноді роблять, ні в якому разі не можна, бо тварини, аби дістати траву, змушені згинати сплутані ноги в зап'ястях, внаслідок чого з'являється козинець — вада, яка знижує робочу цінність коня, а також пошкоджуються м'язи та сухожилки. Молодняк залишають на пасовищі до глибокої осені.

У зимовий період лошат годують різноманітними доброякісними кормами, забезпечують вітамінами та мінеральною підгодівлею. Бажано, щоб у годівницях постійно була сіль-

Пропоную

...багатьом добре відомий та полюбився малюк-холодильник «Морозко», який часто можна зустріти у гуртожитках, офісах, на дачах. Його й зараз виготовляють у Росії, та, на жаль, досі він має ненадійний холодильний агрегат, що не підлягає ремонту в умовах українських підприємств «Ремпобуттехніки». Ось і доводиться власникам холодильників, що вийшли з ладу, нести їх на звалище або використовувати замість тумбочки. Не поспішайте цього робити! Виявляється, що лише за декілька годин у цей холодильник можна вдихнути друге життя, якщо замінити абсорбційний агрегат на екологічно нешкідливий термоелектричний. Але у цьому разі трохи змінюється функціональне призначення «Морозка», він стає транспортним, адже для живлення агрегату треба використовувати постійну напругу 12 або 24 Вольт.

Проте й таке рішення вочевидь краще ніякого. А виконує ці та інші науково-технічні роботи по малому холоду у побуті Київське підприємство «Льодотехніка».

Сергій Філін

лизунець. Лоша віком 1—2 роки годують не менше трьох разів на добу. Змінювати корми в раціоні слід поступово, інакше протягом кількох днів у тварин буде розлад травлення.

Кращим грубим кормом для коня є лучне сіно із злакових трав, заготовлене в період цвітіння. Непридатне сіно із заболочених лук, особливо з осоки, очерету, хвощів з домішками жовтецю їдкого, дикого маку, чемериці, пижатниці. Воно малопоживне, спричиняє коліки, катари шлунка й кишок і навіть випадання волосся, отруєння. Дуже поживне сіно з бобових трав — конюшини, люцерни, еспарцету, вико-вівсяної суміші. Проте привчати до цього корму тварин слід поступово, щоб не було здуття і коліків. Тому висушену траву бобових культур краще давати у суміші із злаковим сіном. На 100 кг живої маси коня слід згодовувати 2 кг сіна в натуральному вигляді.

Коні добре поїдають вівсяну, просяну, ячну, гірше озиму солому. Вона має бути доброякісна, без домішок пилу, піску. Можна давати полову неостистих культур. Із соковитих кормів у раціон включають моркву, кормові та цукрові буряки, турнепс, брукву, сиру і варену картоплю, доброякісний силос. З концентратів найкращим кормом є овес. Залежно від можливостей господаря його можна частково замінити подрібненим зерном ячменю чи кукурудзи. Зерно пшениці й жита можна використовувати, але в обмеженій кількості й лише подрібнене у зерновій суміші або комбікормах. Кількість цих кормів у раціоні не повинна перевищувати 20% від загальної маси.

Дуже цінні для годівлі коней пшеничні висівки. Подрібнене зерно гороху, вики, бобів слід згодовувати обмежено і обережно, оскільки вони спричиняють запори і здуття. Можна давати коням сухий жом, здобрювати грубі корми мелясою від переробки цукрових буряків, бардою з картоплі, ячменю чи кукурудзи. Для коней будь-якого віку і призначення цінним кормом є дешева зелена трава природних чи сіяних пасовищ. Можна згодовувати лише свіжоскошену траву, а не злежану, або ту, що зігрілася. Робочих коней годують тричі на добу. На ніч виділяють половину добової даванки грубих кормів, а решту, приблизно по 25%, згодовують вранці та опівдні. Вранці та під час обідньої перерви корм дають так, щоб до початку роботи залишалося не менше 30 хв для перетравлення.

Коней слід напувати не менше трьох разів на добу, особливо перед роздаванням концентрованих кормів. Середньодобова потреба у чистій воді становить 40—50, а в спеку за напруженої роботи —70—80 л. Вода із стоячих водойм, калюж, боліт непридатна, вона може стати джерелом хвороб. Не можна напувати холодною водою спітнілих від роботи коней, а якщо доводиться це робити, то дають воду у відрі, до якого кладуть трохи сіна, листя чи трави. Коня не розгнуздують, щоб примусити його пити воду невеликими ковтками. Відразу ж після напування продовжують роботу, не даючи тварині часу на перепочинок.

В. К. Левченко

І знову про кіз

У «ДСГ» № 6 за 1992 р. була надрукована моя стаття «Розводжу помісних кіз». Відтоді до мене надійшло багато листів від бажаючих придбати тварин. Я в міру можливості поділився племінним матеріалом, але задовольнити бажання всіх не мав змоги. Адже я веду селекційну роботу, не розводжу кіз масово на продаж і через «ДСГ» прагнув тільки поділитися досвідом та знайти однодумців.

Аналізуючи пошту, помітив, що чимало запитань повторюється, тому, гадаю, буде доцільно відповісти на них на сторінках журналу.

В якому віці перший раз пускають молоду козу до цапа?

Парують кіз у віці півтора року (не раніше). Але найкращі результати дають дворічні кізки.

Чи можна тримати цапа разом з козами?

Можна, але не бажано, бо він має специфічний неприємний запах, що передається кізкам. Крім того, цап може їх травмувати.

Чи можна годувати тварин вареною картоплею?

У невеликій кількості можна, але відвар треба злити. Коли будете варити, додайте солі (столову ложку на відро бульб).

Чи відлучати козеня від матері відразу після окоту?

Я малят відлучаю і годую змішаним від усіх кіз молоком з пляшки з соскою.

Як визначити, чи охоча кізка до цапа?

Це буває восени. Першими ознаками є втрата апетиту, часте мекання, порозовіння статевих органів. Коли доторкнутися до спини кози, вона вигинатиметься.

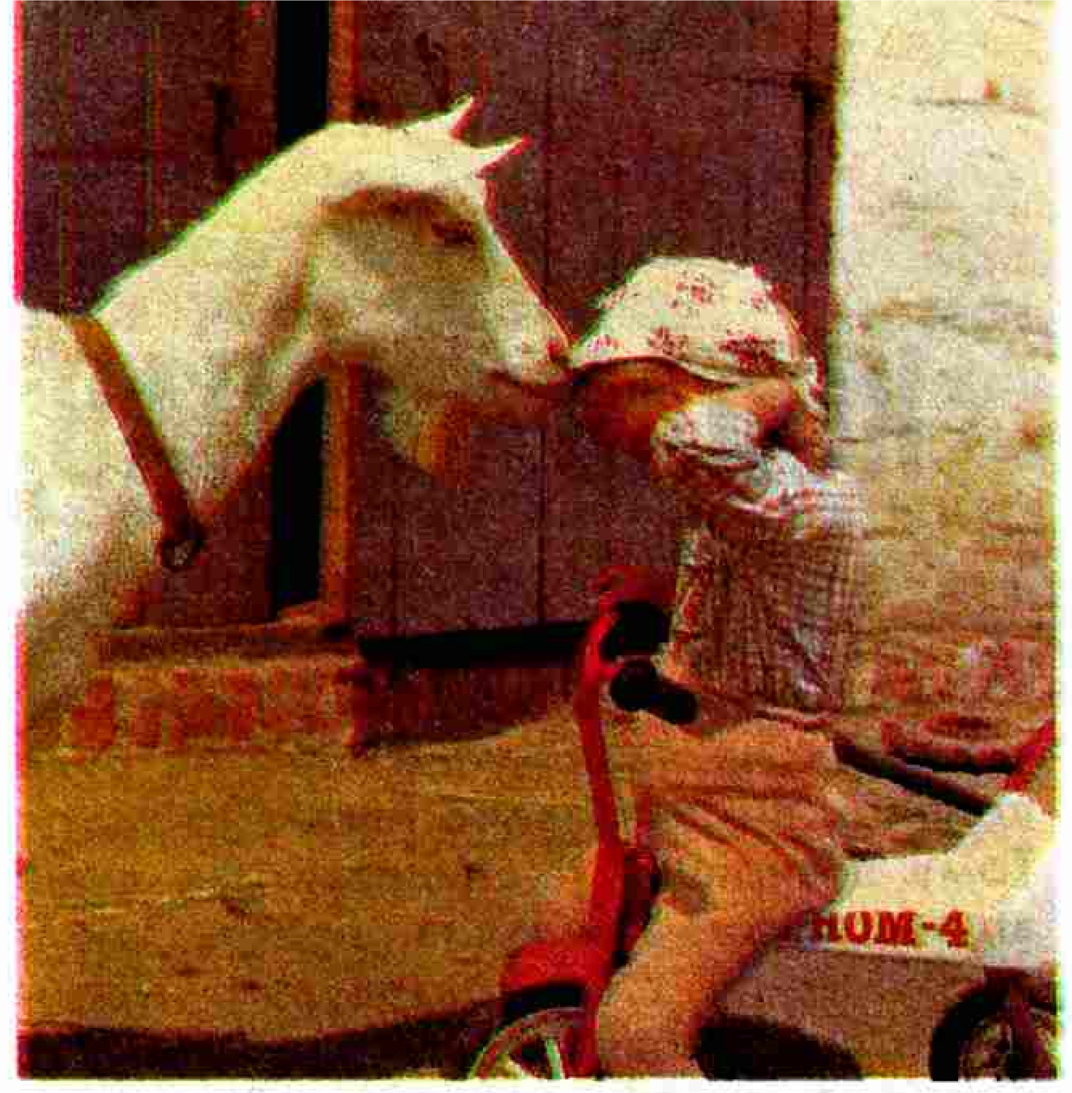
Де пасти кіз?

Ці тварини невибагливі до кормів. Їдять навіть минулорічну траву з молодою. Найкращі пасовища — степ, яри, вибалки.Не можна пасти кіз біля автодоріг, залізничної колії, де багато вихлопних газів, різних мастил. Це призводить до розладу шлунка, захворювань, а іноді й загибелі тварин. Не бажано також пасти на луках біля боліт, у тварин можуть з'явитися глисти. Лучну траву краще заготовляти на сіно.

Скільки разів на добу доїти кіз?

Дехто доїть по чотири рази і більше. Це неправильно. Треба тричі на день в одні й ті ж години, молодих — два рази.

До свого виступу в журналі я не знав, наскільки в Україні популярна коза. Дуже радію, що вона виходить на один щабель з коровою. Безумовно, коза не витіснить корову з ферм великих господарств, але вдома, на дачі, в родині, де є маленькі діти, вона необхідна. Молоко її корисніше, ніж коров'яче, а кормів вона потребує менше, місця займає в сараї небагато.

Більшість моїх дописувачів бажають придбати зааненських кіз. Ця порода заслуговує на увагу, бо має певні переваги: дає багато молока, важча за інші. Але ж і кормів споживає більше, ніж місцеві породи, молоко яких жирніше і смачніше. Мені особисто подобаються помісні кози, вони виведені від двох добрих молочних порід.

Шукайте, селекціонуйте, виводьте нові породи. Можливо, ваші кози будуть кращі від зааненських.

В. Жигилій,
315702, Полтавська обл.,
Машівський р-н, с. Манилівка

Я поділилася досвідом («ДСГ», № 11 за 1992 р.), як вирощувати та доглядати кіз. Але виникають ще запитання, які можуть зацікавити читачів. Відповім на деякі з них.

Крім молочних кіз, я маю цапа-плідника. Вирощую його від хорошої матки раннього окоту, тобто січнево-лютневого. У період парування (це в основному вересень) йому буде вже 7—8 місяців. Купую цапка в інших людей, бо парування тварин однієї родини шкідливе.

Іноді мене запитують, як викликати в кози охоту до цапа. Раджу деякий час тримати їх разом, хоч коза і не виявляє ніяких ознак охоти. Давайте їм жито по жмені в день.

Є і в мене проблема: як з'ясувати, кітна коза чи ні? Фахівці вважають, якщо не з'являється повторна охота через 15—22 дні, значить кітна. Але ж охота може виникнути значно пізніше, навіть через два місяці, а інколи взагалі не повторюється? Тварина залишається неспарованою. Можливо, хтось підкаже?

Г. Шульга,
256230, Київська обл.,
м. Баришівка,
вул. Комсомольська, 65

У «ДСГ» № 5—6 за 1993 р. було запитання, як готувати сметану і вершки з козячого молока?

Раджу розливати молоко в широкі емальовані лотки і ставити в холодильник. Сметани в них відстоюється в 10 разів більше, ніж у банках.

А. Ярильченко,
м. Луганськ

Кажуть, що козяче молоко вживають не тільки у незбираному вигляді, з нього готують сир, масло, кефір тощо. Отож дуже просимо тих, хто утримує кіз, відгукнутися і навчити, як виготовляти ці корисні і смачні продукти.

Група мешканців м. Березно Рівненської обл.

КОПАВ, КОПАВ КРИНИЧЕНЬКУ...

Колись на нашому подвір'ї не було криниці, що завдавало багато клопоту. Тому я вирішив її викопати. Це дуже відповідальна і складна справа. При її спорудженні слід враховувати гідрогеологічні умови залягання підземних вод, вид грунту, глибину колодязя.

Місце примітив давно, але перед початком будівництва необхідно було перевірити, чи не глибоко залягає вода. Перечитав багато літератури і почав досліджувати.

Ще в далекі часи люди, що вміли знайти найкраще місце та правильно побудувати криницю, користувалися особливою пошаною односельців. У безросяну ніч вони розкладали на подвір'ї солому, рогозяні кульки. Вранці найвологіші вказували, де вода.

Я на ніч залишав також вату, сіль, спостерігав за комарами, іншими комахами, що скупчуються у вологих місцях. Помітив, що після зливи чи під час повені на листках окремих дерев залишається більше краплинок. Тут підземні води ближче до поверхні.

Вибираючи місце для криниці, слід урахувати і рельєф місцевості. Краще споруджувати колодязь в низині, де грунтові води також залягають неглибоко. Розташувати криницю треба на відстані 6—7 м від будинку (не менше) і подалі від туалету, хліва, компостних ям, тобто джерел забруднення.

Почав будівництво з шахти глибиною 1,5—2 м. В ній розмістив бетоновані кільця. Цей вид колодязя — типовий для нашої місцевості. Шви між кільцями обробив цементом із піском 1:1 (густішим розчином — стики, а трохи рідшим — боки), загладжував, щоб утворилась ніби одна суцільна труба. Іноді її рекомендують іззовні обмазувати шаром жирної глини товщиною 20 см.

Шов між першим і другим кільцем раджу не обробляти, щоб через нього в криницю додатково надходила вода. Взагалі при невеликій потужності водоносного шару колодязь будують з бічним живленням (з отворами в стінках).

Одне з бетонованих кілець залишають на поверхні. Це — оголовник. Його висота повинна бути не менше 0,8 м. На оголовнику встановлюють водопідйомний пристрій.

Об'єм збірної криниці може бути 1—2 м.

Колодязі, що використовують для господарсько-питного постачання, повинні бути надійно захищені від проникнення забруднених поверхневих вод. Для цього роблять глиняний замок 1,5—2 м вглиб і 0,5 м завширшки. Поверх глиняного замка бажано зробити покриття з каменю чи асфальту шириною 1—2 і нахилом 0,1 м.

Вода у моїй криниці завжди чиста, прозора і прохолодна, рівень її високий (на три кільця). Але коли вибираємо велику кількість води, він дещо знижується, і тоді мені здається, що криниця ніби починає глибоко дихати, черпаючи воду з підземних джерел.

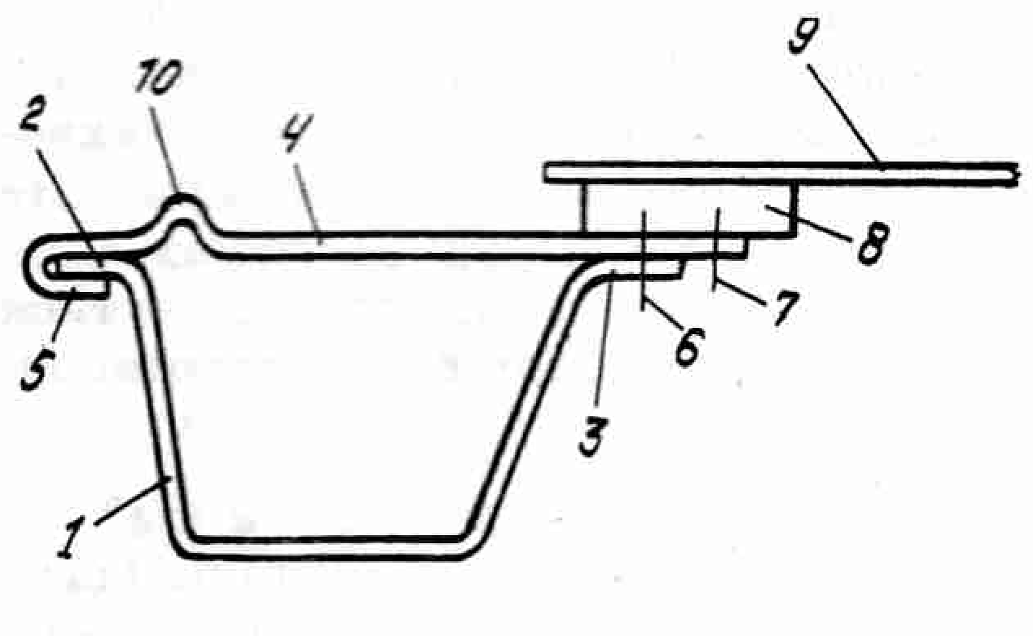
А. Кирилюк,
Волинська обл.

Кріплення жолоба

Спорудження дачного будинку — завдання не з легких. Готові збірні будиночки, де передбачено всі деталі, важко дістати та й коштують вони надто дорого. От і доводиться більшості з нас у процесі будівництва опановувати багато професій: копач, бетонник, тесляр, покрівельник та ін. Іноді ми змушені застосовувати старі матеріали, які вже використовувались, або щось майструвати самотужки, вигадувати.

Хочу запропонувати пристрій для кріплення водостічних ринв у будинках з плескатим дахом. Він має спрощену конструкцію, яка зменшує довжину опорної смуги і полегшує потрапляння води в жолоб.

Пристрій складається з опорної смуги 4 і кріплення 6, 7. Опорна смуга 4 встановлена над жолобом 1 і з зовнішнього боку має відігнуту ділянку 5, яка охоплює фланець 2. У відігнутої ділянки опорної смуги є виступаючий

вгору гофр 10. Приєднаний до даху 9 фланець 3 жолоба 1 і опорна смуга 4 мають отвори по діаметру кріплення 6, яке загортається в планку 8 даху.

Вважаю, що така конструкція дуже зручна і економічно вигідна. Значно менше витрачається шурупів, нижча трудомісткість робіт.

А. Царенко,
винахідник,
м. Миколаїв

Своїми руками

Дуже приємно у літню спеку відпочити біля води. І зовсім не обов'язково для цього йти до озера чи річки. Маленька, декоративно оформлена штучна водойма на вашій присадибній ділянці прикрасить навколишній пейзаж, створить здоровий мікроклімат у зоні відпочинку, зволожуватиме повітря на прилеглій території. Вона принаджуватиме різних птахів, які необхідні в саду. І може стати додатковим резервуаром для поливу рослин.

Збудувати декоративну водойму до снаги кожному. Для цього можна використати стару ванну, бак чи бетонне кільце для колодязя. Їх вкопують так, щоб край ємкості був на 15—20 см вище поверхні грунту. Дно роблять з ущільненої гравієм трамбованої глини, піску, 1—2 шарів полімерної плівки. На плівку насипають глину, а потім білий річковий пісок. Щілини між ємкістю і стінками ями також засипають піском. Штучну водойму обкладають природним камінням, щоб надати їй привабливого вигляду.

Якщо хочете виготовити конструкцію більшої площі, треба продумати її розміри і форму. Краще, коли вона матиме просту конфігурацію. Спочатку вибирають місце. Майданчик повинен бути чистим від рослинності, з грунтом підвищеної вологості. На ньому риють котлован визначених розмірів. Дно і стіни його слід вимостити бруківкою. Вода поступово збиратиметься і утворить маленьке озерце.

Якщо такого вологого місця на ділянці немає, зробіть штучну водойму складнішої конструкції. Розмір її рекомендую до 10 $м^2$, а глибину в готовому вигляді — від 20 до 50 см. Коли котлован викопано, дно старанно вирівнюють, утрамбовують і загладжують. Дуже важливо акуратно зробити укоси. Потім на дно насипають шар гравію, а на нього добре розім'яту глину шаром 10—15 см. Глину утрамбовують і дають їй підсохнути. Після цього укладають другий шар глини такої ж товщини. Його теж утрамбовують і засипають піском.

У штучній водоймі бажано зробити гідроізоляцію з етиленової або поліхлорвінілової плівки. Щоб визначити якого розміру потрібна плівка, до довжини і ширини котлована слід додати подвійну його глибину. Наприклад, довжина котлована 3 м, ширина — 2, а глибина — 0,5 м. Тоді плівка повинна бути 4×3 м (3+1 та 2+1). Її необхідно старанно розрівняти, розправити по дну, щоб не було порожнин. Це

Штучна водойма на дачі

роблять під час повільного наповнення басейну водою. Щоб краї плівки не зруйнувались, їх треба засипати землею і притиснути плитами, які не повинні виступати над поверхнею ділянки.

На шар гідроізоляції на дні обов'язково насипають чистий пісок товщиною 5 см (рис. 1). Щоб підтримувати певний рівень води у водоймі і вона не переливалася через край під час дощу, збоку встановлюють відвідну трубу чи шланг. Трубу слід замаскувати природним камінням. Воду наливають і зливають поступово.

Восени і взимку водойма теж потребує догляду. Подбайте, щоб у неї не падало листя, а на початку холодів зменшіть тиск води на стінки і дно. Покладіть у басейн кілька товстих коротких дощок, які під час заморозків відіграватимуть роль амортизаторів.

Щоб водойма мала привабливий вигляд, ділянку біля неї декоративно оформлюють. Після завершення будівництва розбивають газон, стежку до води вимощують плоским камінням чи плитами, висаджують окремими групами вологолюбні рослини. Біля високих берегів краще виглядають рослини, які мають висоту 40—60 см: папороть, купальниці алтайські, анемони лісові, іберис; біля низьких — рослини висотою 20—30 см: первоцвіт, незабудки, тюльпани, нарциси. З прибережних рослин можна використати аїр болотний, рогіз, хвощ, ключковицю. Якщо місця багато, посадіть плакучу вербу, її віти будуть гарно схилятися до води. Верба добре укорінюється і швидко росте. Поруч можна зробити кілька дерев'яних лавочок для відпочинку.

Для озеленення самої водойми слід використати місцеві вологолюбні рослини. Їх садять у корзини чи дерев'яні ящики, дно і стінки яких вистилають шаром торфу та мохом і скріплюють сіткою, щоб грунт не розмивався. Встановлюють зелень на висоті, що відповідає природним умовам. Рослини з плаваючим листям (німфея біла і карликова, жовті глечики, водяний горіх, водорості хара та нітела) промивають у проточній воді, щоб не занести в басейн ряску чи спіроделу, які швидко розмножуються і забруднюють воду.

Практика показує, що басейну місткістю 2 м^3 не досить, щоб забезпечити полив саду і городу. Для цього потрібна водойма місткістю не менш як 5 м^3. Такий басейн краще робити прямокутної форми з похилим дном (рис. 2). Це дасть змогу в глибшому місці встановити вібраційний насос. Його монтують у бочці на дні водойми.

Щоб стінки котлована не обсипалися, треба їх укріпити. Для цього по периметру роблять каркас із старих дощок чи руберойду. Порожнину між каркасом і ямою засипають землею і утрамбовують. Дно і стіни для міцності також вистилають руберойдом, зварюючи шви паяльною лампою. Конструкція дна складається з двох шарів утрамбованої з гравієм глини, як і в попередніх випадках. На глину кладуть руберойд, потім гідроізоляцію з 1—2 шарів полімерної плівки. Для щільності під плівку підсипають пісок шаром 5 см. Плівку на стиках зварюють праскою чи паяльником, щоб утворилося суцільне полотно потрібного розміру. На гідроізоляцію насипають білий річковий пісок шаром 5—6 см, на який встановлюють кошики чи ящики з рослинами.

Як бачимо, збудувати штучну водойму не дуже важко, зате ви створите чудовий куточок для відпочинку в спеку, вирішите проблему поливу саду та городу, а якщо на вашій ділянці близько залягають грунтові води, ще й підсушите землю.

І. А. Король,
архітектор,
м. Київ

Рис. 1

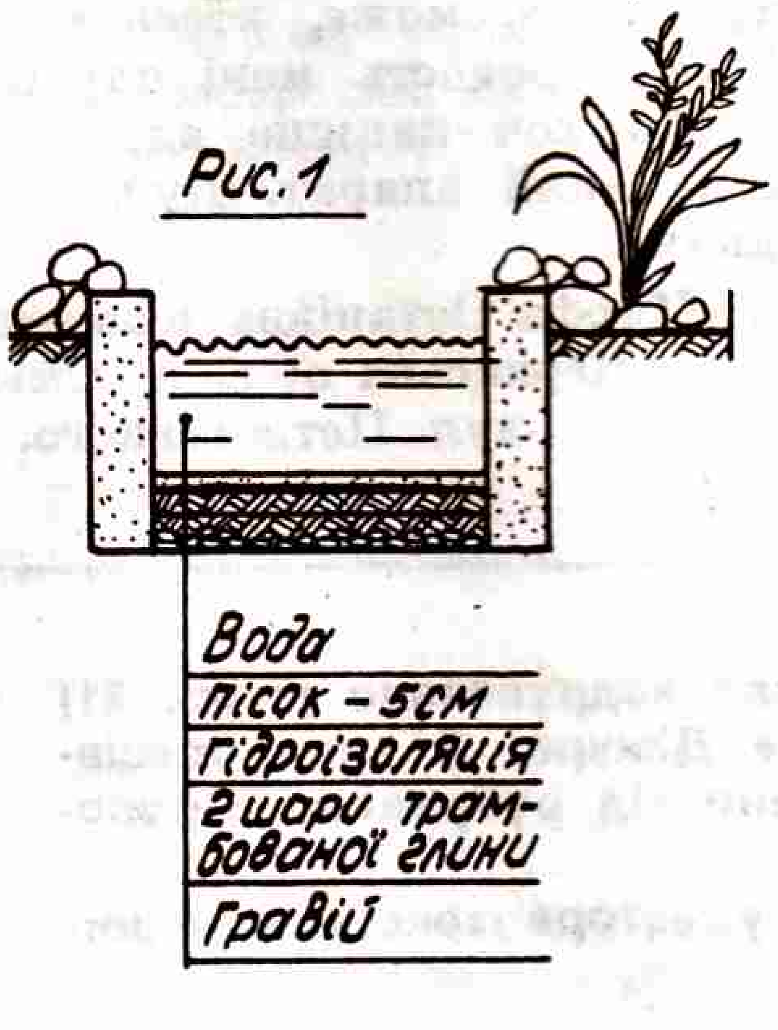
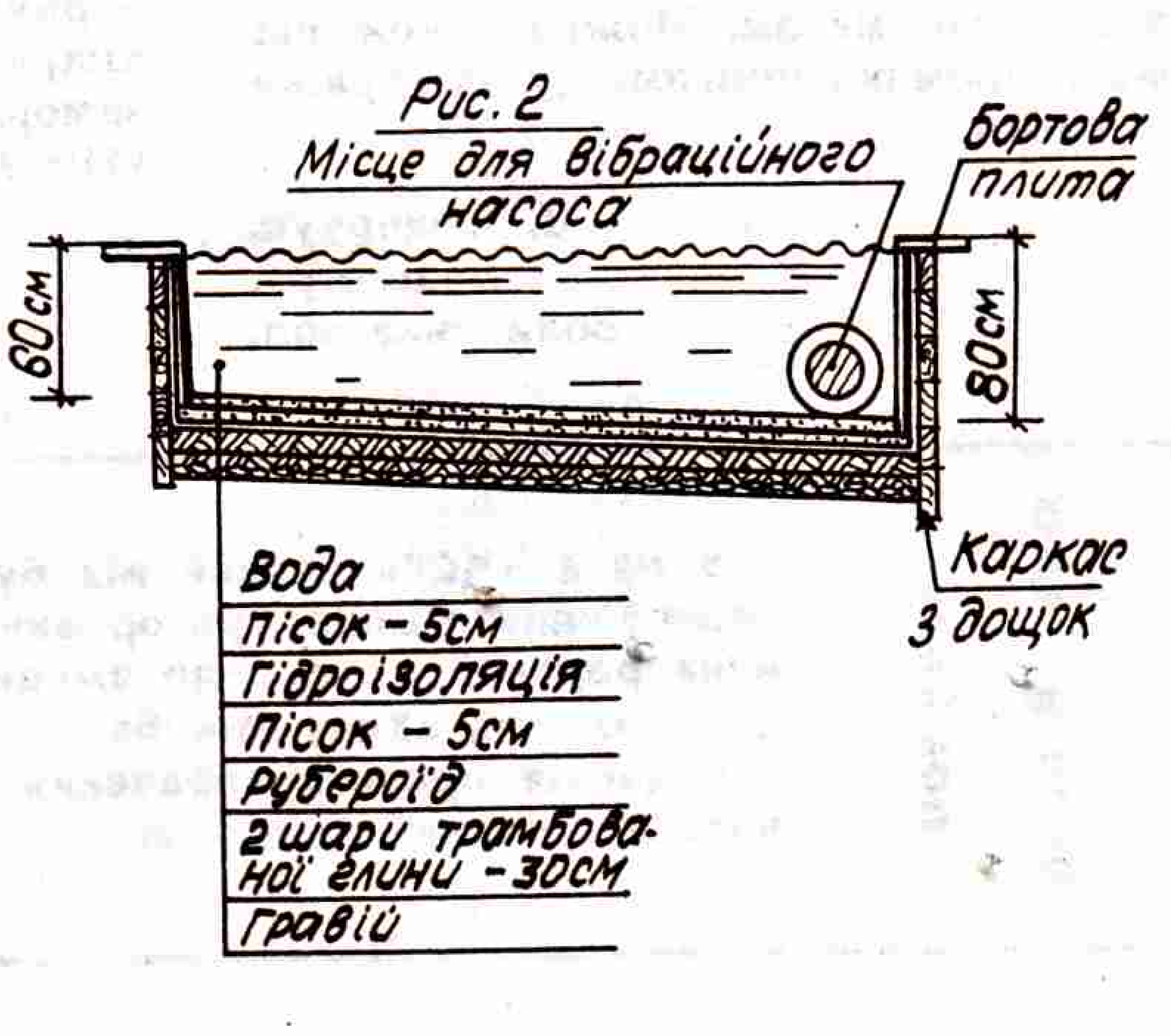

Рис. 2

Ще раз про бородавки

В одному з номерів «ДСГ» прочитала статтю, що стурбувала мене. Жінка просила допомогти 6-річній доньці, на обличчі якої було багато бородавок. Відповіла одразу ж, а через деякий час отримала листа з великою подякою за те, що дівчинку вилікували, бородавки зникли протягом місяця.

Спосіб дуже простий. Коли йде дощ, підставте уражені місця під краплі, що падають зі стріхи, даху. Виконайте цю процедуру кілька разів і отримаєте позитивний результат.

К. Рубаха,
Одеська обл.

Туя західна досить поширена на Україні рослина, що культивується як декоративна. Молоді пагони з хвоєю вживають від багатьох хвороб. Бородавки змащують свіжим соком пагонів або посипають порошком з хвої (1 раз на день).

Щоб вивести їх, готують настоянки: 1 частина свіжих пагонів на 10 частин міцної горілки чи спирту, або 20 гілочок ялівцю козачого та стільки ж туї західної залити 100 мл спирту чи міцної горілки. Настоюють 20 днів. Змащувати уражені місця.

Як засоби, що видаляють бородавки, використовують свіжий сік талабану польового, росички круглолистої (мухоловки), вижатий сік листя осики (ними також лікують лишаї, затверділості шкіри, мозолі).

Можна приготувати і настій плюща звичайного: 1 ст. ложку розтертого листя залити 500 мл окропу. Кип'ятити 10 хвилин. Застосовують зовнішньо для припарок.

Допомагає й чистотіл звичайний. Уражені ділянки шкіри змащують свіжим соком або маззю (1 частина соку на 10 частин смальцю).

Н. Охриткова,
м. Київ

Просимо від усієї душі

Велике горе змусило написати вам — тяжко хворий наш батько. Йому сімдесят років, ветеран Великої Вітчизняної війни, 15 років страждає від підвищеного тиску. А нещодавно стався мікроінсульт, порушено інтелект, координацію рухів, уповільнилася мова. Але найстрашніше, що пішов набряк нижньої частини тулуба (ноги, статеві органи, живіт).

Багато разів лягав на лікування до стаціонару, та, на жаль, ефект короткочасний, а потім знову здуття живота.

Що робити? Дуже прошу, будь ласка, опублікуйте наш лист. Я переконана, що в Україні є люди, котрі знають, як врятуватися від цієї хвороби. Відгукніться, добрі люди,

Сім'я Антоненків,
324504, Дніпропетровська обл.,
м. Кривий Ріг, п/в Залізничне,
вул. Нершинська, 4

Як позбутися грибкового захворювання рук і ніг

Не впевнений чи допоможе мій засіб від задавненої хвороби, а «свіжого» грибка позбудетесь.

Добре змочити шматок вати в 9%-ному розчині оцту, ретельно обгорнути нею уражені місця, а зверху накрити целофаном, потім одягти шкарпетки і залишити так на кілька годин. В разі потреби лікування повторити.

О. А.,
м. Львів

Старанно вимити ноги (руки). Приготувати ванночку з 6%-ого оцту (для дітей —3%-ного), нагріти до 50° і тримати в ній ступні ніг (кисті рук) 10—15 хв. Потім витерти рушником і повільно втирати камфорну олію або іхтіолову мазь, дьоготь. Так повторювати 10—15 днів, а через місяць — знову курс лікування.

Цю процедуру повинна виконувати вся сім'я. Взуття обробити оцтом, у воді з ним прополоскати шкарпетки, панчохи.

Ю. Хайкова,
м. Херсон

Для лікування корости, грибкових захворювань застосовують відвар із свіжого молочаю городнього. Цілу рослину з корінням подрібнити, 2 ст. ложки сировини відварити в 5 л води. Попарити ноги, потім сполоснути в солоній воді (1 ст. ложка солі на 200 мл окропу).

Допомагає й росичка круглолиста — багаторічна трав'яниста рослина родини росичкових, заввишки 10—25 см. Стебло пряме (іноді звивисте), без листя. Листки здаються червонуватими від кольору волосків, що ростуть по краях. Цвіте росичка влітку білими, дрібними, п'ятипелюстковими квітами.

Трава містить антибіотичну речовину плюмбагін, яка пригнічує розвиток хвороботворних грибів і бактерій.

Вживають у вигляді чаю. Чайну ложку подрібненої трави залити 200 мл окропу. Настояти 10 хв. Пити по 1—2 склянки на день, підсолоджуючи медом. Можна також свіжим соком рослини змащувати уражені місця.

Л. Федорчук,
медсестра,
Волинська обл.

Мені 46 років, третій рік я інвалід I групи. Майже не рухаюсь, не можу доглянути себе. Ви розумієте, що це для жінки?

Почалося з малорухомості і різкої слабкості в руках. За два роки дійшло до ніг. Лікуюсь систематично, але полегшення не настає. З кожним днем усе гірше і гірше. Відчуваю, що скоро зляжу зовсім.

Можливо, хтось із читачів також зіткнувся з цим захворюванням (сирингомієлія). Поділіться, як і чим лікуватися, аби хоч якось зупинити прогрес хвороби. А ще в мене вражена імунна система, як свідчить аналіз.

Я читала, що лікарська рослина буркун сприяє утворенню кісткового мозку, а комп'ютерне обстеження показало у мене саме атрофію спинного мозку. Наша медицина тут безсила, тому на мене махнули рукою, як на безнадійну. Поїхати за кордон на свою пенсію, звісно, не зможу.

Допоможіть, будь ласка, якоюсь порадою. Можливо, у когось є ця рослина буркун? Буду дуже вдячна, а гроші перешлю.

Л. Нємая,
322010, Дніпропетровська обл.
м. Новомосковськ,
вул. Сучкова, 50, кв. 26

Мені 16 років. Що вже не робила — різні вправи, всілякі дієти, але не можу позбутися зайвої ваги. А так хочеться бути стрункою, як інші дівчата.

Може, хтось із читачів знає, як це зробити? Така порада, мабуть, буде корисною не тільки для мене.

О. П.
Рівненська обл., Млинівський р-н

Я замерзаю. Мої руки стають червоно-сині, особливо ліва. Це судинне захворювання — рейно.

Може хтось із читачів знає якісь народні методи лікування і порадить, як запобігти хворобі.

Буду щиро всім вдячна.

О. Голобородько,
Харківська обл.

Мені 85 років, а моїй сестрі — 96. Ми — одинокі. Сестра дебільна. Мені доводиться дивитись за нею, але мало того, що в мене катаракта, я ще й не чую.

Отже, прошу, може, хтось за помірну ціну продасть мені слуховий апарат або хоч напише адресу, де замовити такий апарат. Дуже буду всім вдячна.

Марфа Остапівна Кривенко,
Черкаська обл., м. Сміла,
вул. Петровського, 26

Виправляємо помилку

У № 4 «ДСГ» за цей рік було надруковано (стор. 21) оголошення Омелія Григоровича Діжура. З вини працівника редакції воно було вміщено під рубрикою «Пропоную» замість «Хочу придбати».

Редакція просить вибачення у автора тексту й наших читачів.

Пропоную

...широкий вибір цибулин тюльпанів найрізноманітніших сортів і забарвлень; у колекції представлені бахромчасті і лілієподібні сорти. А також нарциси рідкісних сортів і різноманітних форм. Любителям часнику пропоную новий сорт Універсал. Бажаючим отримати безкоштовний каталог з докладним описом необхідно надіслати підписаний конверт з марками.

П. А. Козлова,
334410, Крим, м. Бахчисарай, а/с 1

...на осінь саджанці гісопу, жимолості декоративної та їстівної, йошти, клематисів шести кольорів, вишні повстистої, аронії. Колекцію з 200 сортів гладіолусів за 200 доларів США. Вкладайте підписаний конверт.

Василь Довганик,
293610, Львівська обл.,
Сколівський р-н, с. Коростів

...насіння чотирьохсот сортів овочевих, лікарських, декоративних культур у жовтні — квітні. Висилаю каталог.

Надія Иосипівна Король,
252146, Київ, а/с 235—7.

...якщо Ви хочете вирощувати шампіньйони, вешенку у себе на дачній ділянці, звертайтесь до нас. Ми Вам запропонуємо нескладну програму вирощування грибів. У нас Ви можете замовити посівний матеріал (міцелій), готовий пророщений субстрат (шампіньйонів, вешенки), препарати для боротьби із шкідниками у шампіньйонницях, спеціальні добавки для підвищення урожайності та багато іншого.

255710, м. Ірпінь, вул. Центральна, 113,
виробнича лабораторія, тел. в Ірпіні 58-016, факс 54-923

...насіння овочів, квітів, лікарських рослин та ботанічних рідкостей. Багатий асортимент, помірні ціни.

Анатолій Дем'янович Кирилюк,
264567, Волинська обл., Любешівський р-н,
с. Ветли

...насіння 47 сортів багаторічних дельфініумів; 50 сортів огірків відкритого і закритого способів вирощування; до 50 сортів помідорів різноманітних способів вирощування; кубинської вишні (плоди лікують ангіну), дуже врожайної, плоди великі, плодоносить цілий рік. Багато різноманітних квітів, ягідних культур, лікарських рослин. Є саджанці агрусу, йошти, крондалю, крупної смородини, інших. Оплата попередня. Висилаю каталоги, якщо є відповідний для цього конверт.

Ярослав Антонович Конет,
283520, Тернопільська обл.,
Заліщицький р-н, с. Поділля

...садивний матеріал гладіолусів до 100 сортів, тюльпанів, нарцисів, крокусів.

Ю. І. Германчук,
265640, Рівненська обл., м. Здолбунів-2
вул. Дружби, 45

...після попередньої оплати кільканадцять сортів високорослих великоквіткових айстр, огірків Фенікс, пастернаку, суниці безвусої.

Ю. Д. Чмир,
290024, м. Львів, а/с — 2458

...насіння огірків Далекосхідних, Кечкеметі лімве, Конкурент, Кущових, Парад, Роднічок, Топольок, Сигнал, Фенікс; помідорів Верліока, Банан, Жираф, Зарень, Комбітомат, Купіте, Марсель, Палермо, Річяй, Русіч.

Анатолій Платонович Квашенко,
280016, м. Хмельницький, 20/1, кв. 90

...після повної попередньої оплати надсилаю насіння помідорів (180 сортів), огірків (25), солодкого перцю (40), інших овочевих культур. Вартість однієї упаковки (25 насінин) — 15.000 карбованців.

Олександр Володимирович Крисенко,
316028, Кіровоград, вул. Волкова, 9,
корп. 1, кв. 37

...насіння помідорів 80 сортів: Жираф (зберігається усю зиму), Лонг Кіпер, Флора, Лагідний, Марія, Штамботоматен; огірків, квасолі, цукіні. Оплата попередня. Вкладайте конверт.

Н. Б. Шпаковська,
252061, Київ, Відрадний 6/1, кв. 100

...насіння помідорів (20 сортів), огірків (9), моркви (4), гарбузів (11), амаранту (4), сої (3), лаванди, золотого кореня, меліси, маруни.

Микола Вікторович Кубасов,
280000, Хмельницький, а/с 1640

...насіння цукрового сорго, фенугреку, цукрової тростини, гуньби, чумизи, котовника (2), огірків селекції Коняєва.

О. А. Андрусів,
332719, Запорізька обл., Оріхівський р-н,
с. Новоіванівка

...садивний матеріал гофрованих і супергофрованих сортів гладіолусів. Для ознайомлення з колекцією надсилаю безкоштовно каталог у конверті замовника.

Л. В. Петрусенко,
264340, Волинська обл., смт Голоби,
вул. Шевченка, 77

...великий вибір нових сортів помідорів, кімнатних помідорів, вишні, перцю (6 сортів). Конверт — каталог.

345520, Сумська обл., м. Охтирка, а/с № 5

...садивний матеріал до 200 сортів гладіолусів, 150 сортів тюльпанів, 50 сортів лілій; гіацинти. Для ознайомлення з каталогами на одну культуру надсилайте один підписаний конверт.

Г. Т. Скоп,
253222, Київ, пр-кт Маяковського, 34, кв. 273

...молодняк японських перепелів.

І. Т. Сененков,
255201, Київська обл., Києво-Святошинський р-н,
с. Горенка, вул. Київська, 190,
тел. по Києву 8-298-595-18,
з інших міст 8-04498-595-18

Секрети кухні тітки Насті

однорідною, ставлять її на вогонь і після того, як закипить, варять 2 хвилини. Потім ставлять у холодне місце на деякий час.

Для приготування шоколадної глазурі усі компоненти вимішують у посуді і ставлять на водяну баню. Коли повністю розтануть кристалики цукрової пудри, масу знімають і вимішують доти, поки вона не почне густути.

Бісквітній заготовці дають відстоятися не менше 4 годин, інакше під час розрізування вона кришитиметься. Бісквіт розрізують на три частини, намазують кремом і «склеюють». Потім ставлять у холодильник. Кремом змащують і бічні сторони кошика.

Кондитерський мішечок з наконечником «обводка» наповнюють загуслою шоколадною глазур'ю і обмальовують нею бічні сторони кошика. Коли ця робота закінчена, вставляють ручку від кошика (приготовлену із заварного тіста), а потім відсаджують троянди. За

залишився, треба підкласти всередину. Щоб коржі бісквіту були смачними, необхідно насичити їх сиропом. Для його приготування беруть усі компоненти для сиропу, перемішують і доводять до кипіння, знімаючи піну. Коли сироп вихолоне, додають до нього есенцію (ром, коньяк, вино) за смаком. Внутрішній крем готують так само, як у попередньому рецепті, тільки після його охолодження додають вершкове масло.

Приготовлений звичайним способом масляний крем засипаємо у кондитерський мішечок з трубочкою «обводка» і виготовляємо у їжака голки.

Тісто для грибів готують на водяній бані. Воду використовують для погашення соди кислотою. Випікають гриби у спеціальній формі, дають охолонути, а потім начиняють будь-яким кремом. Шапочки грибів змащують шоколадною глазур'ю і ставлять у холодильник. На деяких грибах кремом можна поставити білі цяточки. Прикрашають їжачка райськими яблучками, калиною.

СОЛОДКОЇЖКАМ

Торт «кошик з квітами»

Для тіста: 3 яйця, по склянці цукру та борошна.

Для крему: 2 жовтки, півсклянки цукру, 1,5 ст. ложки борошна, 250 г молока.

Для шоколадної глазурі: 150 г вершкового масла, 120 г цукрової пудри, 3 ст. ложки какао, 2 ст. ложки води, ванілін на кінчику ножа.

Спочатку треба приготувати тісто. Збити білки до пишної піни, окремо збити жовтки, з'єднати їх з білками і ще раз збити усе разом. Якщо проведена доріжка на поверхні цієї маси не з'єднається, тісто можна вважати збитим. Тепер додати борошно, швидко перемішати його із масою і вилити у конічну форму, змащену жиром, поставити у духовку для випікання.

Поки печеться тісто, можна приготувати крем. Для цього в емальованій каструлі вимішують жовтки, цукор, борошно і 2 ст. ложки молока. Окремо кип'ятять молоко, яке залишилось, додають його у суміш і ще раз вимішують. Коли маса стане

бажанням кошик можна наповнити грибами, горіхами, шишками, випеченими у спеціальних формах.

Торт «Їжачок»

Для тіста: 5 яєць, по склянці цукру та борошна.

Для внутрішнього крему: 2 яйця, склянка цукру, 2 ст. ложки борошна, 0,5 л молока, 150 г вершкового масла.

Крем «голки»: 200 г вершкового масла, 150 г цукрової пудри, 3 ст. ложки какао.

Тісто для грибів: 1 жовток, 50 г маргарину, 1/5 склянки цукру, 1 ст. ложка води, склянка борошна, 1/4 чайної ложки соди і лимонної кислоти.

Для сиропу: 250 г води, 100 г цукру, 0,5 чайної ложки лимонної кислоти, 3—4 краплі есенції.

Тісто готуємо, як у попередньому рецепті, даємо йому вистоятися 8 годин. Потім вирізуємо із нього їжачка у формі листочка. Розрізуємо на дві частини і змащуємо кремом, не забувши про те, що бісквіт, який

Кошик з грибами

50 г маргарину, 200 г води, 200 г борошна, 1/6 чайної ложки лимонної кислоти, на кінчику чайної ложки соди, 0,5 чайної ложки солі, 3—4 яйця.

Усі компоненти, крім борошна і яєць, змішують у каструлі

і ставлять на вогонь. Коли увесь маргарин розтане і маса закипить, швидко всипають борошно і добре вимішують, бажано дерев'яною лопаткою. Потім знімають з вогню і охолоджують. Коли температура тіста буде 30—40°С, почергово вбивають яйця, щоразу вимішуючи. За консистенцією тісто повинно бути, як м'яке масло. Потім заповнюють тістом кондитерський мішечок і починають на форму (для форми можна використати каструлю) відсаджувати спочатку вертикальні, а потім горизонтальні плетіння кошика, наприкінці викладають днище. Форму перед тим, як класти туди тісто, обов'язково змащують маслом і прожарюють її у духовці з середнім нагрівом. Таке ж тісто використовують, випікаючи ручку для кошика. Коли кошик підрум'яниться, його випікають.

Наповнити такий кошик можна грибами, горішками, дрібними тістечками, квітами із тіста та іншим.

Бісквіт з яблуками

Для тіста: 3 яйця, по склянці цукру і борошна.

Яблука дрібно нарізати кубиками, можна і консервовані. Скласти їх на сковороду, присипану сухарями або борошном, і залити бісквітним тістом. Випікати 20—25 хвилин у духовці.

Бісквіт з родзинками

Для тіста: 6 яєць, по склянці цукру, борошна та родзинок, 1 ст. ложка крохмалю.

Збити білки до утворення пишної піни і окремо збити жовтки з цукром. Після цього білки висипати у жовтки і продовжувати збивати все разом. Родзинки помити, трохи підсушити і добре перемішати з борошном. Коли тісто збилось, додати родзинки з борошном, швидко перемішати, вилити на деко, застелене папером, і випікати.

Квіти на соломці

Для тіста: 4 яйця, по склянці борошна і цукру.

Яйця з цукром збити до збільшення об'єму приблизно у 3 рази, додати борошно і добре розмішати. На розігріту сковорідку, змащену маргарином, викласти по 1 чайній ложці пелюстки і поставити у духовку. Як тільки краї почнуть коричневіти, вийняти сковороду і швидко приліпити пелюстки на соломку. Оскільки тістові заготовки гарячі, працювати краще у гумових рукавицях.

О. В. Федак

Служба взаємодопомоги

Спасибі за знайомство з цікавими людьми

Прочитавши в «ДСГ» № 1 за 1995 р. статтю В. В. Вінтера «Маєш сад — умій щепити», звернула увагу на приписку в кінці, де повідомлялось, що автор має можливість надіслати бажаючим свою книжку. Оскільки статті В. Вінтера вже неодноразово друкувались у журналі і були цікавими, то написала автору: адже корисно знати, як ідуть справи в інших.

Одержала книжку «За ідеальним сортом». Невелика, лише 80 сторінок, але як захоплююче написана!

По-перше, бездоганний літературний виклад матеріалу; по-друге, описані усі труднощі пошуків і придбання нових сортів, зроблено акцент на помилках, з якими може зустрітись кожен садівник-початківець. А крім того, описано багато нових сортів, особливо груш. Автор «заразив» мене грушами, адже всі ми більше уваги звертаємо на яблуні.

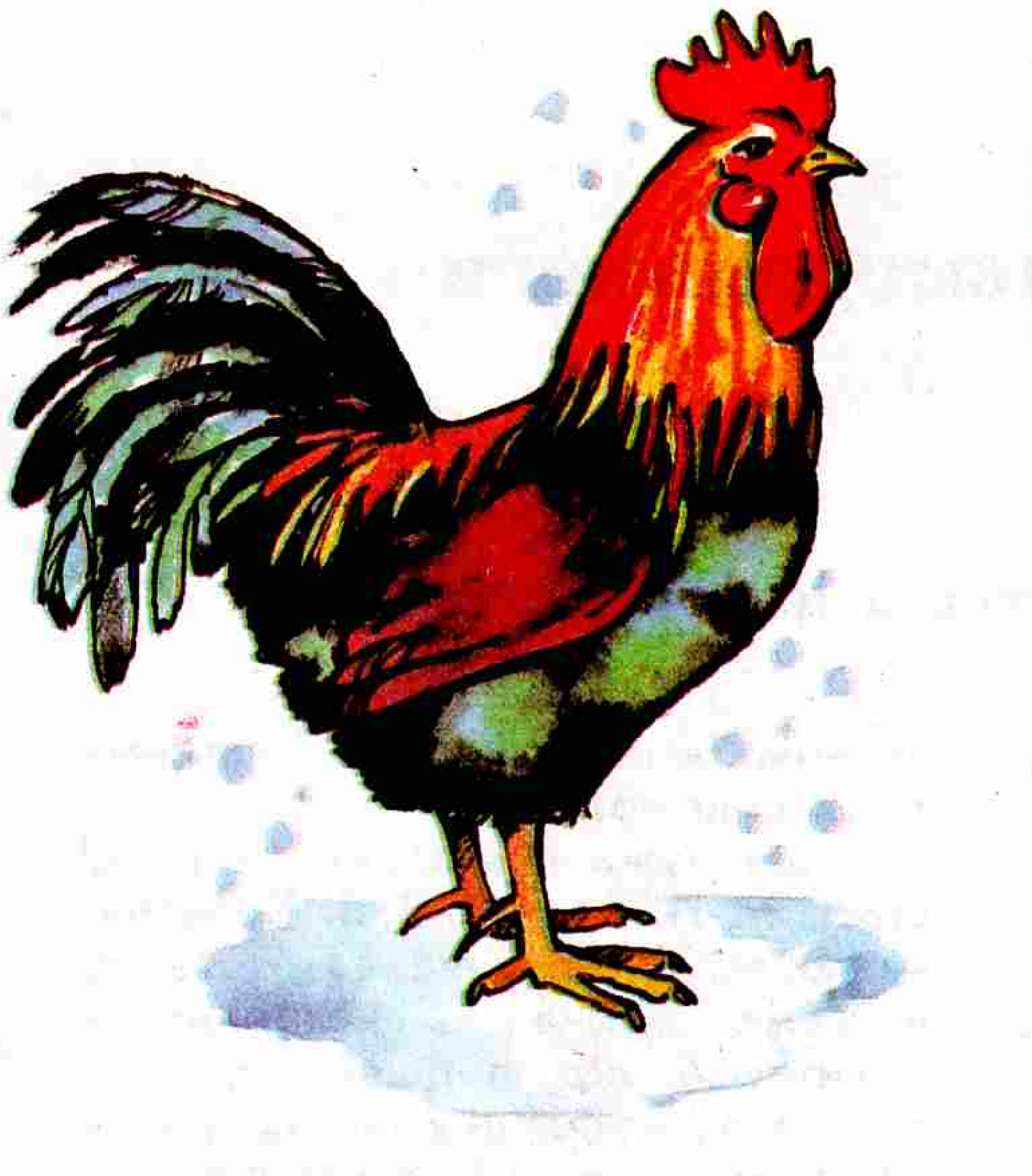
Вважаю, що ця книжка буде корисною кожному садівникові, вона дасть змогу не сліпо, а із знанням справи підбирати для свого саду цінні сорти.

Спасибі журналу за те, що знайомить нас з цікавими людьми та їхньою працею.

А ще дуже повчальні і корисні статті М. П. Будяка, В. В. Колесника, О. М. Олексієнка. Та й взагалі чекаємо журнал з нетерпінням і читаємо від першого до останнього рядка. Він у нас, як кажуть настільна книга і основний порадник із садівництва і городництва.

А. М. Арнаутова,
пенсіонерка,
Херсонська обл.

Від редакції. Ми і надалі даватимемо «зелене світло» матеріалам досвідчених садівників та городників, друкуючи їх у нашому журналі. А щодо В. Вінтера, то це людина унікальна: за фахом інженер-теплотехнік, за покликанням письменник (має книжки) та ще й досвідчений садівник-аматор — це вже його хобі. А про те, що хобі серйозне, ви мали змогу переконатись, читаючи його статті в «ДСГ» — «Грушевий конвеєр», «Слива — кращі сорти», «Поради молодому садівникові», «Яку черешню посадити», «Економіка садової ділянки», «Щеплення свердлінням» та ін.

Місяць, зорі і врожай

Шановні наші читачі! Зважаючи на нинішні важкі часи, ми не певні (хоч і сподіваємось!), що усі ви зможете передплатити «Дім, сад, город» на наступний рік, в якому ми продовжуватимемо публікацію біодинамічного (Місячного) календаря. Ось чому в цьому номері подаємо календар не на один місяць, як завжди робили, а на весь зимовий період. У наступному номері повідомимо, коли і як надрукуємо біодинамічний календар на найважливіший весняний період, коли закладаються основи майбутнього врожаю.

У люті морози і відлиги

Садівники застерігають, що в Україні, найчастіше у її північних регіонах, приблизно раз на десять років через різкі перепади температури взимку обпалюються стовбури дерев; знищуються ще в зародку майбутні квіти. Навесні такі сади не пробуджуються від «сну», обпадає на гілках кора. Весняні заморозки можуть тільки додати лиха, особливо персикам, абрикосам, черешні, сливі, вишні та й багатьом сортам груші і яблуні.

Звичайно, досвідчений садівник подбає, щоб у нього були найзимостійкіші насадження. Але цього замало. Треба створювати такі умови, які б допомогли деревам і кущам перенести суворі й примхливі зими. Слід пам'ятати, що часто підмерзає коренева система у тих плодових культур, в яких вона розвивається у верхньому шарі грунту — вишні, сливи, а також яблуні на карликовій підщепі. Ось чому слід пристовбурні круги на початку грудня, якщо не зробили цього раніше, прикрити на 3—4 см шаром мульчі — найкраще торфом, оскільки в ньому не гніздяться миші. Соломою і гноєм користуватися не рекомендується, бо в них знайдуть зручне сховище від холоду гризуни і пошкодять плодові дерева, особливо молоді.

Захистити від морозу ягідники простіше, ніж великі дерева. Наприклад, суницю достатньо замульчувати торфом, прикривши так звані сердечка. Стебла малини пригинають до землі, коли випаде сніг, нагортають його на рослини. Кущі смородини взимку самі є своєрідними накопичувачами снігу. До речі, грядки теж не повинні бути взимку зовсім голі, залишіть на них до весни кукурудзиння, стебла соняшника, топінамбуру або й просто покладіть гілки ялини, сосни чи зрізані восени стебла ягідників, які відіграють роль снігозатримувачів.

Коли ж сніг випаде, нагорніть його навколо дерев якомога більше і утрамбуйте. Він захищатиме землю від морозу, а гризунам буде важче прорити нори до дерева.

На городі взимку звичайно нічого не посієш, але до зустрічі з весною дбайливий господар готується ще тоді, коли лютують морози. Він завчасно визначиться, де буде сіяти овочі, подбає про насіння, проведе профілактичні заходи проти хвороб, відремонтує чи придбає нові інструменти.

Складаючи план сівби, слід пам'ятати: розміщуючи на одному й тому ж місці овочеві культури, ви сприяєте накопиченню у грунті грибів, бактерій — збудників різних захворювань. Будь-яку овочеву культуру рекомендується повертати на старе місце не раніш як через 4—5 років. При цьому слід враховувати, що деякі мікроорганізми уражують різні культури. Наприклад, на білу гниль хворіють капуста, огірки, салати, морква. Через те їх не розміщують одну після одної.

Готуючись до вирощування розсади, слід знати, що джерело багатьох недуг — хворе насіння або грунт, в який будете його висівати. Ось чому не можна використовувати насіння з хворих плодів, щупле, деформоване, вкрите плямами і наростами, застаріле. Посівний матеріал оздоровляють, знезаражують, витримуючи у нагрітій воді, у марганцівці, обробляють мікроелементами тощо.

Землю з розсадних ящиків, горщиків можна знезаразити, прогріваючи при температурі 80—90°С на металевих листах протягом 10—30 хв, постійно перемішуючи.

Усі ці заходи можуть допомогти в боротьбі з хворобами овочів завчасно, ще взимку, коли вільного часу у людей більше, ніж навесні. Та й не слід забувати, що вже у лютому висівають на розсаду деякі культури, наприклад ранні сорти білоголової і цвітної капусти, брокколі, запашної селери.

Перед тим, як купувати насіння овочевих культур, необхідно вирішити, які сорти будете вирощувати. Більшість овочів розмножують насінням, тобто генеративним способом, і тільки незначну частину вегетативно — поділом кореневищ, цибулинами. При вегетативному розмноженні завжди точно повторюються всі ознаки материнської рослини, тоді як при генеративному — тільки в контрольованої репродукції даного сорту. Нерідко насіння, яке заготовляють, наприклад, з помідорів певного сорту на дачній ділянці кілька років підряд, не дасть таких самих плодів, як чистосортне насіння у перший рік його висіву.

Схожість посівного матеріалу визначається кількістю насіння, яке проростає за певної температури і вологості, що відповідають вимогам тієї чи іншої культури. Чим старіше насіння або гірші умови його зберігання, тим менша його здатність до проростання.

Ось чому, якщо у вас залишилося насіння попередніх років, треба перевірити його схожість.

Взимку багато людей займається вигонкою овочів, зелених культур, квітів у теплицях, а також у квартирах на підвіконні.

БІОДИНАМІЧНИЙ КАЛЕНДАР

Грудень

запитає, що влітку надбав

Овен
1 (3.51) — 3 (12.36)

Перевіряють, як зберігаються бульбоцибулини гладіолусів, здорові просушують і знову кладуть на зберігання, а хворі вибраковують.

За народними прикметами

Якщо на Платона і Романа (1.12) день теплий, то й зима буде теплою.

Якщо на Прокла (3.12) йде сніг, то 3 червня випадатиме дощ.

Тілець
3 (12.36) — 5 (23.38)

Якщо випав сніг, його трамбують навколо дерев і кущів. Вранці поливають кімнатні рослини.

За народними прикметами

Якщо до Введення (4.12) сніг випаде, він розтане, якщо після — ляже зима.

Прокопів день (5.12). Прокіп стелить дорогу саням.

Близнюки
5 (23.38) — 8 (11.44)

Розпочинають лісову посівну — по снігу насінням берези, сосни, ялини, заготовляють місткості, посівні ящики, горщечки для розсади.

За народними прикметами

Якщо на Митрофана (6.12) снігова мжичка, а вітер з півночі, то 6 червня буде північний вітер і покрапає дощ.

Рак
8 (11.44) — 11 (0.18)

Контролюють температурний режим і вологість у підвалах і погребах, де зберігаються овочі, картопля, буряки.

За народними прикметами

На холодного Юрія (9.12) ходили слухати воду в колодязях: якщо тихо, не хвилюється, зима буде тепла; почуються звуки — чекай завірюх і морозів.

До дня Романа (10.12) риби повинні сховатися в зимувальних ямах, приготуватися до зимівлі, зате йде на нерест налим.

Лев
11 (0.18) — 13 (12.18)

Контролюють стан засолених на зиму огірків, помідорів, заквашених яблук.

За народними прикметами

Якщо Парамон (12.12) снігом засіє, то до Миколи завірюха завіє. Ранок красний — бути грудню світлим та ясним.

Діва
13 (12.18) — 15 (22.06)

Заготовляють на майбутній урожай насіння, мінеральні добрива. Принаджують у сад синиць, вивішуючи для них на деревах годівниці.

За народними прикметами

На Андрія Першозваного (13.12) вдруге слухають воду: тиха вода — погожа зима, шумить вода — будуть морози, завірюхи. Результат звіряють з тим, що дав Юр'їв день.

Терези
15 (22.06) — 18 (4.03)

Трамбують сніг у пристовбурних кругах плодових дерев. Слідкують за оголошеннями про майбутні виставки-ярмарки насіння овочів і квітів.

Контролюють стратифікацію насінного матеріалу кісточкових порід, горіхів, ліщини, що знаходиться у холодильнику.

За народними прикметами

Довгі зимові ночі вже набридли і, чекаючи збільшення дня, підганяючи сонцестояння, яке настане через кілька днів, приписували Варварі (17.12) незначну прибавку світлового часу. Варвара ночі вкрала, дні прибавила.

Скорпіон
18 (4.03) — 20 (6.10)

Контролюють стан живців яблуні, сливи, вишні, чубуків винограду, який тримають у холодильнику. Якщо вони занадто вологі, просушують дві години в кімнаті і знову кладуть до холодильника.

За народними прикметами

На день Сави (18.12) зима ріки засалить.

Іній на Миколу (19.12) — до врожаю. Якщо Микола слід замітає, дорозі не встояти.

Стрілець
20 (6.10) — 22 (5.41)
22 (5.23) — Новий Місяць.

Складають програму на наступний рік. Принаджують у сад птахів. Підгрібають сніг з доріжок до дерев, трамбують його.

Козеріг
22 (5.41) — 24 (4.55)

Треба подбати про інструменти, будівельні матеріали для ремонту теплиць, парників тощо. Висівають в ящики для споживання взимку кресс-салат, селеру, цибулю-ріпку на зелене перо.

За народними прикметами

У день Анни (22.12) пасічники, торкаючись вуликів, примовляють: «Бджілочки мої благодушні, затинайте білі й жовті воски і густі меди Господу Богу і чудотворцям Зосиму, Савватію вдосталь, а мені в пожиток».

Водолій
24 (4.55) — 26 (5.52)

Принаджують птахів у сад. Контролюють, як зберігається цибуля. Слід при цьому пам'ятати, що цибулю-сіянку зберігають при температурі 18—25°С, а цибулю-матку на насіння — 2—5°С, вологість повітря — 75%.

За народними прикметами

На Спиридона (25.12) сонце на літо, зима на мороз. Якщо цей день світлий, то новорічча простоїть морозним, якщо хмарний і на деревах повисне іній — теплим і хмарним.

Риби
26 (5.52) — 28 (10.06)

Споживаючи гарбузи, кабачки цукіні, насіння просушують для висіву навесні.

За народними прикметами

З дня Євстрата і Євгенії (26.12) спостерігають за погодою протягом 12 днів, вважаючи, що кожний день покаже погоду одного місяця наступного року. 26 грудня відповідає січню, 27 — лютому і т. д. до різдва, яке покаже на погоду в грудні наступного року.

Овен
28 (10.06) — 30 (18.15)

З муміфікованих плодів фізалісу вибирають насіння, просушують і кладуть на зберігання.

За народними прикметами

29 грудня — день Агея і Данила. Якщо в цей день іній, будуть теплими святки; якщо ж сильний мороз, то він стоятиме аж до Хрещення.

Тілець
30 (18.15) — 2.01 (5.29)
Святкові дні.

Місяць, зорі і врожай

Січень

Близнюки
2 (5.29) — 4 (17.58)

Розставляють на городі щити для снігозатримання, принаджують птахів у сад, займаються придбанням нових перспективних сортів овочів. Заготовляють пагони для весняного щеплення.

Рак
4 (17.58) — 7 (6.27)
5 (23.52) — Повний Місяць.

Заготовляють тару для розсади. Ставлять на ніч пастки на гризунів і перевіряють їх вранці, підгодовують птахів у садку.

За народними прикметами

Якщо на кутю (6.1) світлий день — до врожаю.

Лев
7 (6.27) — 9 (18.27)

Уточнюють сівозміну на своєму городі, складають її схему, вивчають літературу. Контролюють температурний режим у сховищах, де зберігають яблука, груші, овочі.

За народними прикметами

На Різдво завірюха — бджоли роїтимуться.

Діва
9 (18.27) — 12 (5.00)

Купують мінеральні і мікродобрива. Трамбують сніг навколо плодових дерев, струшують його з гілок, повторно білять дерева, готують мати для парників.

Читають журнали та іншу літературу з садівництва, знайомляться з досвідченішими городниками, обмінюються насінням з городниками.

Терези
12 (5.00) — 14 (12.30)
13 (23.46) — третя чверть Місяця.

Контролюють зберігання пагонів яблуні, сливи, вишні, виноградних чубуків, просушують при кімнатній температурі і кладуть до холодильника.

За народними прикметами

Якщо на Маланку (13.1) вітер з півдня — рік буде спекотний.

Скорпіон
14 (12.30) — 16 (16.20)

Складають власний посівний календар. Якщо є необхідність і дозволяє погода, повторно білять дерева.

За народними прикметами

Якщо на Василя (14.1) туман — до врожаю.

Стрілець
16 (16.20) — 18 (17.00)

Переглядають свої записи з власного та сусідського досвіду з тим, щоб уточнити календар робіт у саду.

За народними прикметами

Якщо на голодну кутю (18.1) зорі дуже блищать, хліб буде добрий.

Козеріг
18 (17.00) — 20 (16.14)
20 (15.51) — Новий Місяць.

19-го ще можна висіяти в ящики для споживання салати й пряні овочеві рослини, висадити цибулю на зелене перо, а 20-го цього вже не слід робити — Новий Місяць.

Заготовляйте мінеральні добрива, ремонтуйте садово-городній інвентар.

За народними прикметами

Сніг на Водохреща (19.1) — до врожаю хлібів.

Водолій
20 (16.14) — 22 (16.03)

У ці дні нічого не висівають, не закладають насіння для пророщування. Краще зайнятися іншими господарськими справами.

Риби
22 (16.03) — 24 (18.44)

Контролюють обгортки на штамбах молодих дерев, трамбують сніг навколо них. Для вигонки на зелень висаджують цибулю, селеру, петрушку, салатний цикорій.

За народними прикметами

На Григорія (23.1) іней — літо мокре.

Близнюки
29 (11.49) — 1.02 (0.18)

Готують парники і ящики для висіву насіння на розсаду. Загартовують насіння пізніх сортів помідорів, баклажанів, перцю, селери.

Висівають у парники і ящики насіння квітів.

За народними прикметами

Прийшов Опанас — ломоніс (31.1) — бережи щоки й ніс.

Лютий

Рак
1 (0.18) — 3 (12.47)

Перевіряють стан зберігання овочів у погребах. Висівають насіння ранніх сортів помідорів, перцю, баклажанів, підгодовують птахів.

За народними прикметами

Якщо на Макара (1.2) завірюха, то на всю масляну.

Лев
3 (12.47) — 6 (10.18)

Ставлять ящики з розсадою ближче до світла на підвіконня, якщо вони у кімнаті. Затримують сніг, струшують його з гілок, трамбують навколо дерев.

За народними прикметами

На Тимофія (4.2) в полудень сонце — весна рання.

Діва
6 (0.18) — 8 (10.29)

Перевіряють, як зберігається картопля, інші бульбоцибулини овочів і квітів, готують насіння овочів і квітів, обробляють його стимуляторами росту і загартовують.

За народними прикметами

На Єфрема (7.2) вітер — до вологого року.

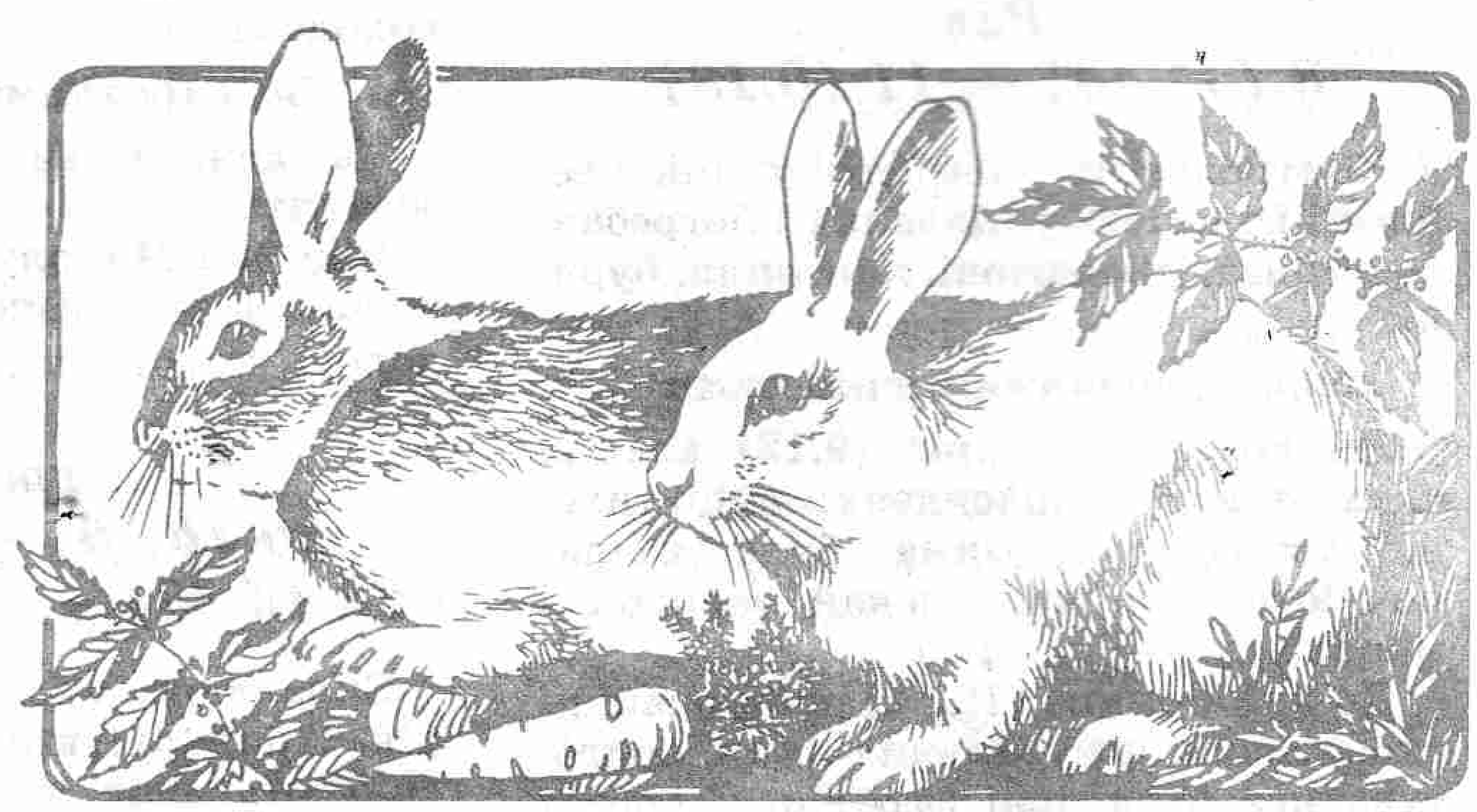
Терези
8 (10.29) — 10 (18.38)

Перебирають овочі й фрукти в погребах та інших сховищах, відкидають загнилі.

Поливають кімнатні квіти, готують засоби праці до весняних робіт.

Скорпіон
10 (18.38) — 13 (0.01)

Перевіряють температурний режим у парниках, підживлюють розсаду, обрізують гілки на кісточкових деревах, підживлюють розсаду.

Стрілець
13 (0.01) — 15 (2.31)

Доглядають за розсадою, ремонтують садовий реманент, знайомляться з основами підживлення рослин.

За народними прикметами

На Трифона (14.2) зоряно — весна пізня.

Козеріг
15 (2.31) — 17 (3.00)

Висівають і висаджують в ящики для вирощування цибулю-ріпку, петрушку, салати, селеру, а також пророщене насіння помідорів, перцю, баклажанів, селери.

За народними прикметами

На Стрітення (15.2) зима з весною зустрічається.

Водолій
17 (3.00) — 19 (3.11)

Нічого не сіють і не висаджують. Підгодовують птахів у саду, збирають і пакують попіл, калібрують насіння.

Риби
19 (3.11) — 21 (5.06)

Обрізують гілки на кісточкових, проріджують ягідники, поливають і підживлюють розсаду. Нічого не сіють.

За народними прикметами

На Луку (20.2) вітер опівдні — до врожаю ярих.

Овен
21 (5.06) — 23 (10.06)

Обрізують гілки на вишнях, сливах, грушах, готують суміші добрив для городніх культур.

Тілець
23 (10.06) — 25 (19.19)

Висівають на розсаду насіння капусти середніх сортів, брокколі, кольрабі. Обрізують пошкоджені й старі гілки на деревах.

За народними прикметами

Прийшов Прохор (23.2) і Влас (24.2) незабаром весна у нас.

Близнюки
25 (19.19) — 28 (7.19)
26 (8.51) — перша чверть Місяця

Поливають і підживлюють розсаду, кімнатні рослини. Лаштують чи ремонтують захисні споруди для окремих рослин і грядок, готують картоплю для садіння.

За народними прикметами

На Кирила (27,2) ясна погода — до морозів.

Рак
28 (7.19) — 1.03 (19.48)

Висівають в ящики у вологий грунт проросле насіння пізніх сортів помідорів, перцю, селери, баклажанів. Готують парники.

У номері:

«Дім, сад, город» (українською мовою)

Щомісячний виробничо-практичний журнал
№ 11, листопад, 1995 р.
Видається з січня 1989 р.
Київ, видавництво «Нива»

Здано до набору 14.09.95. Підписано до друку 23.10.95.
Формат 60×84 1/8. Папір офсетний № 1. Офсетний друк.
3,72 умовн. друк. арк., 16,74 умовн. фарб.-відб.,
7,5 обл.-вид. арк.
Тираж 131 000 прим. Зам. 0118511.

Адреса редакції: 252054, Київ-54, вул. Павлівська, 11-г,
тел. 216-05-40.
Відділ листів і реклами — 216-40-25.
Журнальний комплекс видавництва «Преса України»,
252146, Київ-146, вул. Героїв космосу, 6.

Індекс 74142